

madár

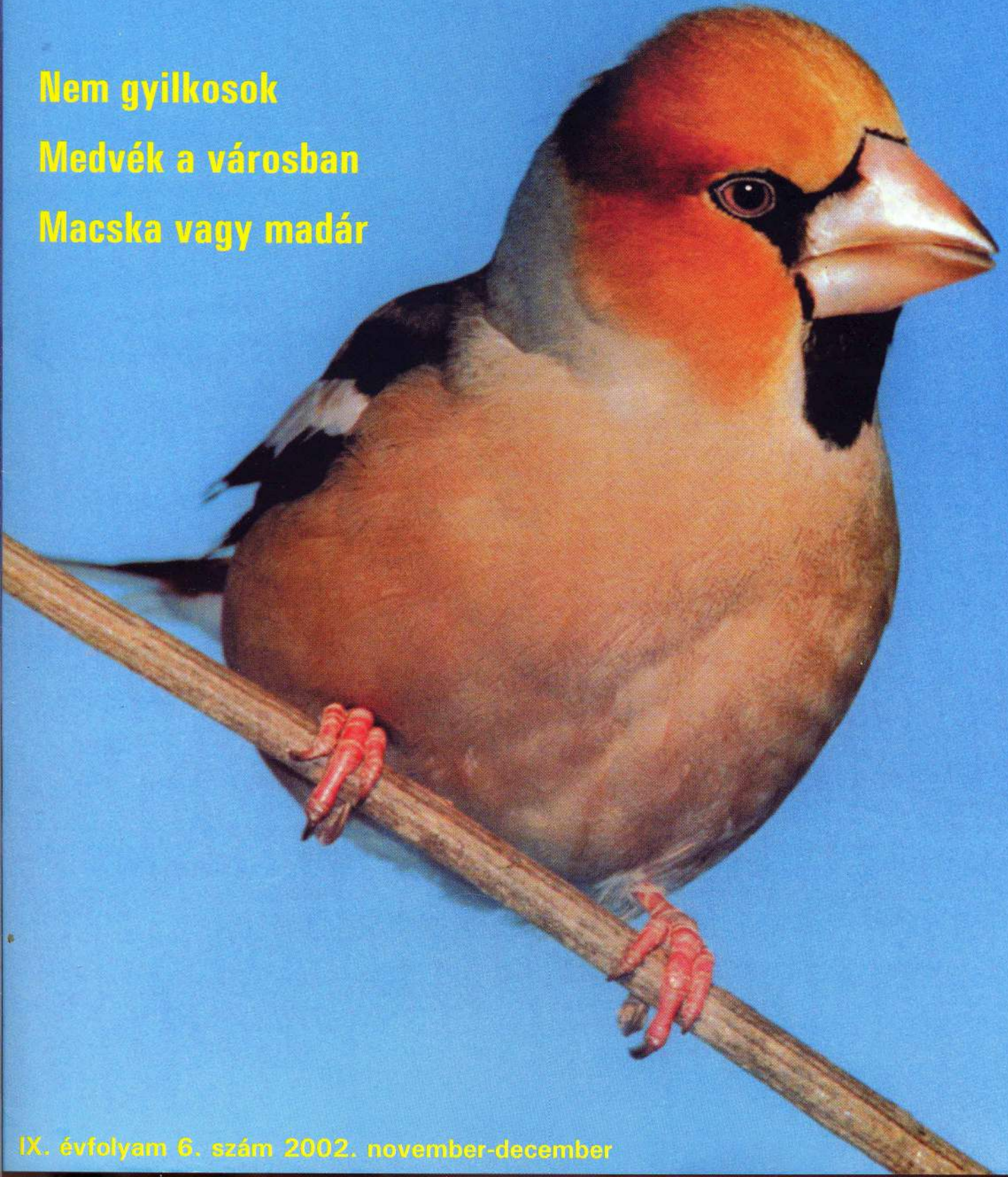
TÁVLAT

Nem gyilkosok

Medvék a városban

Macska vagy madár

Madárhatározás: Északi- és sarki búvár. E két madárfaj szórványos átvonuló és telelő nálunk. Nyári tollruhájukban összetéveszthetetlenek, azonban itthon így nagyon ritkán látjuk őket. Téli és fiatalkori tollazatukban meghatározásuk már nem ilyen egyszerű. Fontos odafigyelnünk a strukturális különbségekre (lásd bal felső sarok). Emellett a tollazati bélyegek között is vannak eltérések. Gyakorlattal, és jó megfigyelési körülmények között nem fognak problémát okozni.

északi

sarki

szem körül fehér
enyhén felfelé
hajló csőr

**Északi búvár
őreg, télen**

fehér pöttyök

a nyakon oldalról
több fehér látszik

lapos mell

**Sarki búvár
őreg, télen**

sötét hát

oldalról a fekete és
fehér színezet kb.
középen válik el

domború mell

a fehér gyakran
felnyúlik

repülő búvár

keskeny, kis
felületű szárnyak

szem körül fehér és felfelé hajló csőr

általában alacsonyan a víz felett repülnek

"piszkos" nyak

**Északi búvár
első teles**

pettyezés

a szem körül
nincs fehér,
egyenes csőr

**Sarki búvár
első teles**

felnyúló fehér folt

Kikey
2007

Nem gyilkosok!

Szeretem a NATIONAL GEOGRAPHIC CHANEL műsorait. Gyönyörű távoli tájakra kalauzolnak el, olyan országokba, ahová soha nem fogok eljutni, olyan madarakat és más állatokat láthatok, melyeket eddig legfeljebb könyvekből ismertem. Szeretem a műsort, egyedül a magyar szöveggel nem vagyok kibékülve. Felháborít, amikor gyilkosoknak nevezik az állatokat!

Legutóbb, pontosan augusztus 25-én este is erre a csatornára kapcsoltam. Jól ismert állatokat, nagyon szép képeket, de a kíséző szöveg szerint egytől egyig "született gyilkosokat" láttam. Ájtatos manót, pókokat, szitakötő és szegélyes csíkbogár lárvákat, homoki futrinkát, kaméleont zsákmányolás, táplálékszerzés, a szöveg szerint "gyilkolás" közben.

Nem ismerem az eredeti angol szöveget, de nagyon valószínűnek tartom, hogy többnyire ott is "gyilkosok" szerepelnek, hiszen a televízió szerte a világon a szenzációt hajszolja, a szerkesztőket a tények többnyire nem érdeklik. Ha egy filmben, legyen az a legszebb természetfilm, nem borzalmak, könnyörtelen és vérszomjas "gyilkosok" láthatók, akkor az (a televíziósok nagy többsége szerint) nem is érdekelheti az embereket. Arra sajnos nem gondolnak, hogy az ilyen félretájékoztatással a népszerűsítésen túl súlyosan veszélyeztetik az amúgy is gyenge lábakon álló általános

természetvédelmi kultúrát. Az említett filmre visszatérve, annak szövegén egyesületünk tagjai, ha látták, valószínűleg vagy dühöngtek, vagy elnézően mosolyogtak. Ki-ki vérmérséklete szerint. De a többiek? A többség? Akik számára a pókok, bogarak, kígyók és békák amúgy is a nemszeretem kategóriába tartoznak? Vajon a film megtekintése után hogyan viszonyulnak egy, a szoba sarkában vagy a kiskertben talált, hálójában békésen üdögélő és legyekre, szúnyogokra leső pókhoz? Könnyű elképzelni. Nem is beszélve a kígyókról és a kígyónak nézett lábatlan gyíkokról.

A Föld valamennyi élőlénye körül egyedül az ember az, aki kedvtelésből, passzióból öl, akár tömegmerekben is. A példákért nem is kell messzire menni. Gondoljunk csak a turistautakon eltaposott csigákra, a szétdúlt hangyabolyokra vagy azokra a sajnos hozzánk is látogató vendégvadászokra, akik válogatás nélkül lönek mindenre, ami csak eléjük kerül, az ökörszemtől az ürgéken át a vízben úszó récéig vagy a fűben szaladó fácántyúkig. De hallottam olyan esetről is, amikor a lucernatárton szaladgáló mezei pockokkal "szórakoztak". Ezeket az embereket vadászoknak nevezzük, de a szitakötő vagy a sárgaszegélyes csíkbogár lárváját, amelyek csak azért ölnek, zsákmányolnak, mert éhesek, hogy életben maradhassanak, vérszomjas gyilkosoknak kiáltjuk ki. (Pedig erkölcsi szempontból messze felette állnak az imént említett "vadászoknak". Pedig csupán azt teszik, méretben eltéréssel, mint a vágóhidak dolgozói vagy az a gazda, aki leszúrja a hízót, a gazdaasszony, aki elvágja a csirke nyakát, hogy táplálék, szalonna, sonka illetve paprikás legyen belőlük. Az élelemlánc évmilliós, az állatok megjelenésük óta azért zsákmányolnak, ha úgy tetszik ölnek, hogy életben maradjanak, és fajukat is fenntarthatják. Ölnek, de nem gyilkolnak!

Schmidt Egon

Tartalom:

- 2 **Madarászatok**
Borsod-Gömörben
Katona Csaba
- 4 **Mi is leszünk felnőttek!?**
Fábián Istvánné
- 5 **...és újra madárfogók**
- 6 **Börzsönyi táborozás**
Krivánné Horváth Ágnes
- 7 **Európai Madármegfigyelő Napok 2002**
- 8 **Gólyavédelmi hírek**
- 9 **Madárkórház**
- 9 **KÖNYVESPOLC**
- 10 **Medvék a városban**
Szabó László
- 12 **Hírek Baranyából**
- 13 **MADÁRBARÁTKERT**
Macska vagy madár?
Németh Ágnes
- 14 **POSTALÁDA**
- 16 **Útlevel és poggyász nélkül**
Vámosi Krisztián
- 17 **BIRDLIFE HÍREK**
- 18 **CSIPOGÓ**

A címlapon

meggyvágó

Szabó László felvétele.

Főszerkesztő:

Péchy Tamás

Kiadja:

Magyar Madártani és

Természetvédelmi Egyesület (MME)

<http://www.mme.hu>

Telefon: 1/275-6247

Fax: 1/275-6267

Szerkesztőség:

2345 Apaj, Platán sor 1.

E-mail: madartav@elender.hu

A lap elektronikus változata:

<http://www.madartavlat.hu>

ISSN 1217-7156

Madarászatok Borsod-Gömörben

A vörös vércsék őszi násza

Katona Csaba

Napos, de kimondottan hideg időben hagyom el a Csincse-patak mellé települt kis borsodi falucskát, Csincsét. Az idei ősz színes köntösét már felvette, sőt lassan már ezt is kezdi levetni, de mielőtt egyhangú szürkeség borulna a tájra, pompás, szemet kápráztató ravatalba burkolja azt. A balkáni gerlek már nagy, több százas csapatokba verődve szedegetnek, de a sordély víg pergő éneke és a csicsörkék jellegzetes strófái tavaszt varázsolnak az idei elmúlás felé siető tájba. A Csincsét Mezőkeresztes-sel összekötő országúton most is kicsi a forgalom, mondhatnám semmi. A falutól a Csincse-patakig tartó, egy kilométeres szakaszon is csak egy furgon jön velem szemben. A patak menti nagy napraforgótáblákon pintyfélék csapatai lakmároznak. Van itt tengelic, zöldike, kenderike, de az erdei pintyek is képviseltetik magukat ötven-száz, példányos csapatokban. A karvaly, az énekes madarak nagy váromlója is itt üldögél az előtttem álló fűzfán, és várja, hogy

mikor jön el az ő ideje. Lassan elérem a készülő M3-as autópályát. A patak felett a híd már kész, és bizonyos részek le is vannak aszfalozva, de a teljes átadásig szerintem még el fog telni egy kis idő. Én, mint a természet szerelmese, madarász ember nem igazán tudok örülni ennek, az úgymond építészeti alkotásnak még akkor sem, ha tudom, az ország és a fejlődés útja ezt megkívánja. Pláne nem, ha az idáig ember alig járta vidéken halad keresztül. A Geleji-víztároló is eddig egy csendes nyugodt helyen fekküdt. Ez természetesen most megváltozik. A nagy kócsagokat és szürke gémekeket a munkálatok szemlátomást nem zavarják, így a készülő út és a víztároló közötti őszi vetésen kilencvenhét nagy kócsagot és ötvennégy szürke gémet számolok össze. A kékes rétihéják a táj részévé váltak, és imbolygó alakjuk mindenhol feltűnik, itt a víztározó végi nagy nádas felett is négy tojó és egy hím vadászgat. A nádasból barkós cinegék hangját hozza felém a szél, majd sikerül is meglátnom ezeket a roppant tetszetős külsejű madarakat. A tó menti bozótoso-

kon vonuló énekes madarak csapatai fogadnak. Legtöbb az énekes rigó, sárgafejű királykák, csilpcsalpfüzikék és a vörösbegyek. A nagykiterjedésű víztároló le van eresztve, csak a gát felőli részen van némi vízfelület. A kifolyásnál megmaradt víztükör felett nagy dankasirály, sárgalábú sirály, nagy kócsag és szürke gémsereglet forgolódik. A tó felső leeresztett részén hatalmas, több ezres nyugalmi ruhás récecsapat pihen, melynek nagy része tőkés réce, de a kacsák mellett négy nagy lilik is álldogál. Különlegességet, ritkaságot eme nagy kaval-

kásban nem tudok felfedezni, pedig többször is jól áttávcsövezem a víztároló minden zegét-zugát és madarát. Úgy döntök, hogy a gát takarásában maradvan megközelítem azt a helyet, ahol a dankasirályok és nagy kócsagok álldogálnak, és megpróbálom róluk egy pár képet készíteni. A kinézett pontnál lepakolom a hátizsákomat. A fényképezőgépet elővéve kúszok a töltés tetején a víztároló felé. Egyre több és több részlet bontakozik ki így a tó szélén álldogáló nagy kócsagokról, és a felettem lármásan csapongó dankasirályokról, már készítek is képeket majd az egész madárseregletről. Aztán valami ügyetlenségemet észrevettek, mert szárnyra kapnak, és a tó távolabbi részén ereszkednek le. A sirályokat egyébként semmi sem zavarja, ők nyugodtan repkednek továbbra is körülöttem. Aztán leülök a gát szélére, és amint a kifolyó felé tekintek, egy vadászt veszek észre. Pedig amíg a gátra való felkúszást, a madarak fényképezését megkezdtem, még nem volt ott senki. Lehet, hogy az egész akciómat végignézte? Lehet. Mikor látja, hogy én is

figyelem őt, eldob a kutyájának egy fadarabot, utána betessékeli a több milliót érő terepjárójába, és olyan sebességgel viharzik el, hogy a tó végén egyensúlyozó dolmányos varjú majdnem lefordul a huzattól. A Geleji-víztároló melletti kis halastavak is le vannak eresztve. Mivel a parti madarak vonulása már véget ért, csak hat darab sárszalonka, és egy darab réti cankó álldogál az iszapos folyenyben.

Elhaladok a geljei régi temető mellett, melyet már csak pár kidőlt fejfa jelez.

A feliratokból olvasva az 1800-as években temetkeztek ide. Majd elhagyom a most használatos új temetőt is, és mivel egy hét múlva halottak napja, a temető is virágdíszbe öltözött. A temetőt elhagyva feltűnik a Borsodi-mezőség tágas asztallap simaságú végtelen rónája. A Csincse-patak menti bokrosról tövisszúró gébics juv. kel szárnyra, aztán pár méterrel arrább letelepszik. No, gondolom, te is jól elidőztél, majd mehetsz, ahogy tudsz, nem a táskára van neki

szüksége, hiszen mint tudjuk, a tövisszúrók magányosan vonulnak. Csak az időből ki ne fussál, szólok utána, majd sok szerencsét kívánok neki. Pár méterrel arrább egy másik bokron a nagyobbik testvére, a már telelni érkezett nagy örgébics hintázik, találkoztam már a mai nap két másikkal is. A Geleji-legelőn beszélgetek a gulyással, és mivel a sötétedés előtt a sátram fel szeretném állítani a Nagyecser melletti pusztákon, hamar elköszönök tőle. Fenyőrigó csapatok járkálnak, a Geleji-legelőt övező facsoportok kiszíneződött lombjai között. A friss szántásokon pedig dankasirályok, sárgalábú sirályok és seregélyek nagy csapatai, néhol pedig bibicek szedegetnek. A Nagyecser menti szántásokon a mindenhol jelenlévő egerészölyvek között, a valamivel nagyobb méretű világosabb tónusú, fehér farkán egy vastag végszalag felett egy vékonyabbat is viselő öreg hím gatyás ölyv is feltűnik. A Salamonta tanya melletti pusztákon, egy öreg fekete nyár alá verem fel a sátram. Az 1994. évi magyarországi pásztormadár fészkelési periódus-

A szerző felvételei

sa ezen a tanyán volt, a madarak borso-di-mezőségi telepe, mely 40-50 párból állt. A sátorverés után hallgatom az estére készülő pusztá hangjait. Három öz vált ki az egyik lapos gyékényes, sásos szövevényéből, és pár méterre mellettem poroszkálnak el. Amint figyelem a nyugati horizonton eltűnő nap bíbor korongját, nesztelenül nagytestű madarak kezdenek el körülöttem csapongani. A négy erdei fülesbagoly a sötétedés teljes beálltáig körülöttem repdes. Mikor a baglyok eltűnnek, bebújok a jó meleg hálózsákomba, és reggelig ki sem dugom az orromat. Mikor felkelek, és kilépek a sátram elé, érzem, hogy bizony a pulóver és ruházat kevés, ami rajtam van, ezért mindent magamra húzok, ami csak nálam van. Mivel nem számítottam ilyen gyors lehűlésre, plusz ruházatot nem igazán hoztam magammal. Éjszaka fagyott is, mert recseg-ropog körülöttem a vizes, harmatos fű. Vörös vércsék viháncolnak az egyik facsoporton. Az egyik mellettem lévő nyárfán van egy nagy gallyfészek, és annak peremén hangoskodik egy vörös vércse tojó. Úgy döntök, hogy a fészken hangoskodó ma-darat megörökítem, ezért a fényképezőgéppel és a hosszú botommal, amit támaszték gyanánt használok, megindulok a fán hangoskodó vércse felé. Amint így közeledem felé, a másik fán üldögélő két hím vörös vércse közül az egyik átrepül a tojóhoz, és nagy vijjogások közepette párzanak. Aztán nagy vijjogások közepette repülnek együtt, majd visszaszállnak. Azt, hogy egy párvalasztásnak lettem a tanúja, nem tudom, csak azt, hogy ebben a szokatlan időpontban pároztak. Az időjárás sem zavarhatta meg

a madarakat, mert nem hogy felmelegedés, hanem az évszaknak megfelelő lehűlés volt. Természetesen azt sem tudtom, hogy ide való helyi madarak, vagy esetleg északabbi vonulók voltak-e. Azt viszont tudjuk, hogy a vonuló vörös vércsék korai érkezésük ellenére is már párban érkeznek meg, tehát a párba állásnak már korábban meg kell, hogy történjen.

Elképzelhető, hogy ez már ősszel megtörténik. Van erre példa a hazai madárvilágban is. A császármadárnak, a Magyarországról már majdnem teljesen kipusztult fajdféléknek is van egy őszi párvalasztó, és egy másik tavaszi, a revír birtoklásáért szóló dűrgése. Dankasirályok csapata érkezik a Tisza irányából a friss szántásokra. Kékes réti-héják imbolyognak mindenfelé. Főleg tojót és fiatal madarakat lehet látni. A szél velőkig hasítóan fúj, ezért kimonodottan fádom. Gyorsan összepakolok, és mozgással próbálom ellensúlyozni az időjárás okozta gyors lehűlést. Átvágok a Keresztesi-gyep nevezetű részen. Kis sólyom tojó siklik alacsonyan a pusztá felett jellegzetes hullámzó mozgásával. Tehát már ők is megérkeztek. Dél felé Nagymontaj pusztái felett hatalmas vadlúdcsapat kavargó a levegőben. A távolság óriási, olyan három kilométer, ezért csak találgatom, és a hangfoszlányokból következtetve nagylilikeknek gondolom a ludakat, de azért mérget nem mernék rá venni. A Keresztesi-gyep déli végén egy facsoport húzódik végig a Salamon-ér irányába, ennek a takarásában haladok kelet felé, hiszen a metsző hideg szél még mindig erősen fúj. A kerítés-sővényhez hasonló bokros egyik héza-

gán át akarok vágni a bokorsáv másik oldalára, de hirtelen vissza is hőkölök, mert nem messzire tölem hét darab tuzok álldogál. Hiába volt minden elővigyázatosságom, már szoborrá merevedve figyelnek felém. Azért annyit még várnak, hogy a mindig a hátizsákom tetjén lévő fényképezőgépet elővegyem, és pár darabot exponáljak róluk. Majd felreppen a kis csapat, és előttem félkört leírva az Orosz-ér irányába eltűnnek. Elképesztő, és már sokszor megcsodáltam, hogy milyen kiválóan repülnek ezek a nagy madarak. Már majdnem elérem a Tiszavalki-főcsatorna szélét, mikor látom, hogy kerecsensólyom vörös vércsét üldöz. A menekülő vércse, hogy könnyítsen, ezáltal gyorsítson magán, bizony el kell hogy engedje zsákmányát. Ezt egy pár másodperces megszorítás után meg is teszi. A sólyom támadása a zsákmány eldobására irányult, amint a levegőben elkapva el is tűnik a szemem elől. A Tiszavalki-főcsatornán a víz nem magas, de ahhoz viszont pont elég, hogy térdig süppednék az iszapba, és a bakancsom is tele lenne vízzel. Arról már nem is beszélek, hogy mennyi időbe kerülne, hogy olyan állapotba hoznám magam, amivel buszra, vonatra szállhatnék. Ezért egy ölnyi nádat török, átfektetem a kis csatornán, amin már száraz lábbal átkelhetek. Az átkelésnél nem figyelek kellőképpen, és egy bogáncscsoport rámaggatja ragadós termését. No azért olyan jó terjesztőnek nem bizonyulok, mert eme rám ruházott kellemetlen feladattól mihamarabb meg is szabadultam. A Gólyástny felé vezető út melletti akácson két piros lágyékú, jól kifejezett világos szemöldöksávú rigóban a szőlőrigókat ismerem fel. Nem sokáig hagyják magukat vizsgálni, mert hamar tovább állnak. A szél még mindig erősen fúj, de már a nap is dugdossa szeméit hol itt, hol ott a felhők közül. Észak-kelet felől a Bükk hegység irányából vészjósól fellegek tornyosulnak, a kinézetéből adódóan ebből akár még hó is lehet. Az egyre erősebb és hidegebb szélben csak az imbolygó kékes réti-héják, a szitáló vörös vércsék és a komótosan üldögélő egerészölyvek, – amik között két gatyás ölyv is feltűnik – a kísérom. A keleti irányt tartva szaporázom lépteimet, hisz a nap már csak ujjnyi magasságban jár a nyugati horizont felett. Az ismét megjelenő bíbor palástja jelzi, hogy már nem sokáig tudja nekem mutatni az utat, de – már nem is kell, mert kíváratva elérem Mezőcsát szélső házait.

Lakásomtól néhány száz méterre található egy mocsár, melyet mi "Papok Réjtéjek" nevezünk. Nevét onnan kapta, hogy egy templom szomszédságában található.

A természet megadta azt a csodát, hogy területén kialakította a maga kis élővilágát. Nádas és hínár nőtte be, mely néhány vízimadárnak élő- és táplálkozóhelyül szolgál. Megtelepedett itt törpegém, vízityúk, tőkésréce, cserregő nádi poszáta, nádírigó, valamint rendszeresen táplálkozik itt a szürke gém és bakcsó is. Néha-néha megtisztel fejedelmi megjelenésével a nagykócsag is.

Madárbarát ember számára nem hiszem, hogy van nagyobb boldogság, mint nap mint nap ezeket a madarakat közvetlen közelről megfigyelni. Már amelyik engedi, hogy megfigyeljék, ugyanis a nagy szürke "barátom" és a menyasszonyi ruhás kócsag kisasszony ezt nem nézi jó szemmel, azonnal odébbáll, ha észrevesz.

Mivel utam rendszeresen, naponta kétszer is a kis madárbirodalom előtt vezet el, személyes ismerősömnek tekintem őket, és – egyoldalúan ugyan – naponta "elbeszélgetek" velük. Ha valamelyiket nem látom egy napig, már hiányzik.

Csodálatos érzés töltött el, amikor június derekán megláttam a megszapordított vízityúk családot. A kis fekete pelyhes apróságok mamájukat követték, csipkedve a víz tetejét. Utánozták a mamát. A mama időközönként visszafordult, és csemetéi szájába tette a finom falatokat. Meg is lett a gondoskodás eredménye, szépen fejlődtek az apróságok. Területe védelmében nemegyszer szembeszállt a bakcsóval és a szürke gémmel is. Mindannyiszor ő került ki győztesen, hisz azok inkább továbbálltak. Hasonlóan szépen fejlődnek a tőkésréce csemeték is. Egy június végi szombaton azonban "csúnya felhők" gyülekeztek a tó fölött, egy nádvágó hajó érkezett a tóra. Rosszat sejtettem.

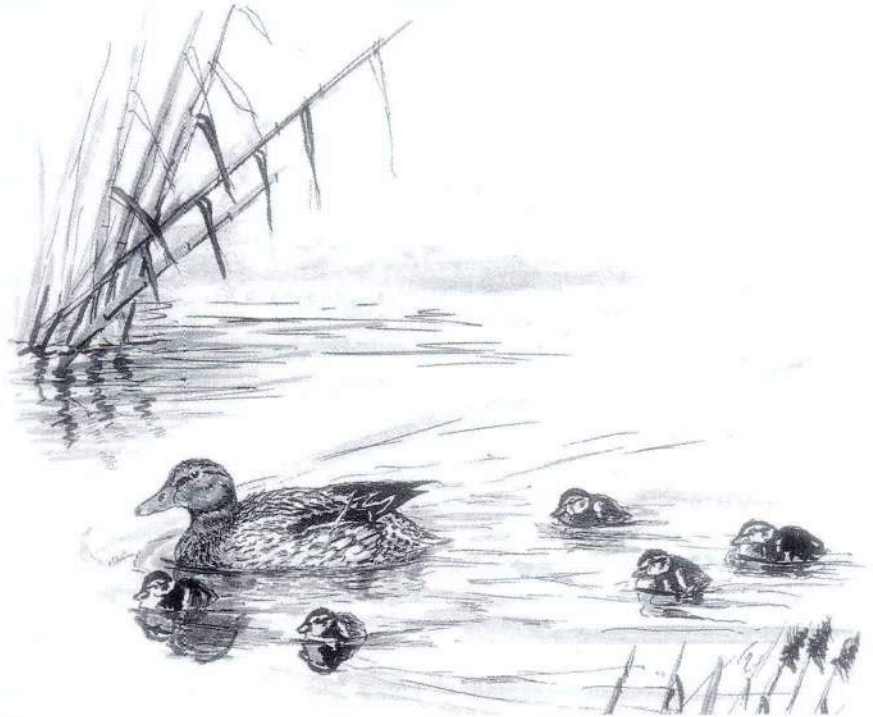
Sejtésem nem volt alaptalan, hisz egy júliusi 4 napos rendezvény miatt tisztítani kívánják a tavat.

E fura szerkezet megjelenése az öreg madarakat otthonuk elhagyására készítette volna. Ami viszont ennél is rossz-

szabb, a fiataloktól az életüket vette volna el. A röpképtelen apróságok képtelemek lettek volna elmenekülni. Az életet adó tó végül a sírjuk lett volna.

Megkezdődött a versenyfutás az idővel, hisz a tervezett nádvágás időpontja hétfő reggelre datálódott.

Nem részletezem a lelkiállapotomat, hisz minden madárbarát társam el tudja képzelni azt az érzést, ami hatalmába kerített. Őszintén bevallom, hogy a ren-

Matyikó Tibor grafikája

delkezésre álló rövid két napot könnyes szemmel igyekeztem kihasználni megmentésük érdekében. A nádvágást és hínárkiszedést elrendelő hivatali alkalmazott azt a "bölcs" tanácsot adta, hogy szedjük össze őket egy kosárba, és szállítsuk át egy másik vízre. Ez még egy laikus számára is nevetséges megoldásnak tűnt, nem pedig a madarak világát egy kicsit is ismerő madarász számára. Ennek ellenére a párommal együtt, ha bármilyen esélyt láttunk volna ennek kivitelezésére, megtettük volna.

Végső elkeseredésünkben a helyi csoportunk titkárához fordultunk segítségért. Ő azt javasolta, vegyük fel a kapcsolatot a Hortobágyi Nemzeti Parkkal. Szombat délután lévén ez nem jött össze.

Keserves szombat éjszaka köszöntött ránk. Vasárnap újból minden követ megmozgattunk. Erőfeszítésünket este 9 órakor siker koronázta. A város első embere (*Petróczi Ferenc*) leállította a munkálatokat, és utasította munkatársát kapcsolatfelvételre a Hortobágyi Nemzeti Parkkal.

Ennel eredményeképpen már kedd reggel megjelent a helyszínen a Park munkatársa. A hivatal munkatársa, vala-

mint jómagunk vázoltuk az aktuális képet a tó élővilágával kapcsolatban.

A város érdekét is szem előtt tartva kompromisszumos megoldásként csak egy tíz méteres szakaszon javasolta a nádvágást, annak érdekében, hogy a rendezvény objektumai láthatóak legyenek.

Néhány hét telt el a rendezvény óta. Azóta újból megjelent a szürke gém a tavon, valamint három fészekalj vízi tyúk, tőkésréce családdal gyarapodott Nyírbátorban a helyi kolónia. Az akkor még pelyhes kiscsibék szépen felnőttek, és rendszeresen igazgatják, tisztítgatják ruhácskáikat, készülnek a hosszú útra.

Szerencsére ők az egészből semmit sem vettek észre.

...és újra madárfogók

Következő túráim célpontjával egy tőlünk kb. 50 km-re lévő várost választottam abban a reményben, hogy max. csak pár címmel érek haza. Túrám elején abban a (kb. 3000 fős) községben is érdeklődtem, ahol májusi ott jártam eredményeként a nemzeti park területi felügyelője már kobzott el egy helyről madarakat. Még akkor arra a kérdésre, hogy nem tudják-e kitől lehetne venni madarat (csízt és stiglicet), 10 emberből 9-en nem tudták, hogy azok védett madarak, addig júliusban már 10 emberből 9-en rögtön mondták, hogy azok védettek, és tartásukat a törvény bünteti.

Jó érzés fogott el, látszott, hogy van értelme és eredménye annak, amit csinálók.

A következő községben már az első megérkezett ember úgy válaszolt, hogy ölyv nem kell. Mondtam, hogy érdekel, és szeretném megnézni. Elmentünk a rokonokhoz, akivel közösen rabolták ki a fészekből a fiókákat. Az udvarban egy kb. 50x50x50 cm-es nyúlólban volt egy kb. másfél hónapos egerészölyv. Rögtön megegyeztünk az árban, és hogy egy héten belül jövök érte. Hozzáfűzték, ha nem jövök, kitömik. (Sajnos nagy a hagyománya annak a romák körében, hogy mindenféle állatot, főleg ragadozómadarakat fel akarnak nevelni.)

Amikor a községből kiértem, láttam, hogy egy egerészölyv pár kering a magasban. Talán pont az ő fiókájuk volt. A város előtti községben mindenki által ismert és tisztelt gyűjtőt könnyű volt megtalálni, annál nehezebb a kapun túljutni. Mielőtt odaértem, kitaláltam, hogy azt fogom mondani, madárboltom van, és több tucat madarat szeretnék venni. Tíz percen át faggatott, hogy honnan jöttem, ki küldött, melyik madár mennyibe kerül, miért kerékpárral jöttem, mint később kiderült azért, mert már egyszer megbukott. Szerencsére nem tudott megfogni, mert ismerem a kanárikat, papagájokat, és azt is tudom, melyik mennyibe kerül. Mikor beengedett, a rengeteg kanári és papagáj mellett tucat számra láttam süvöltőt, csízt és stiglicet, és előkerült egy fénykép is, melyen egy kerecsensólyommal volt lefényképezve. Kérdésemmre, hogy honnan volt az a madár, elmondta, hogy a környéken és a patak mentén több tucat különféle lépes és egyéb csapdát rak ki egész évben, és ha egy énekesmadár rászáll, ha olyan kedve van, akkor ott hagyja, hátha rá-

csap egy ragadozó madár. Ezzel a madárral fogott már egerészölyvet, karvalyt és kerecsensólymot is.

Szegény madaraknak nem elég, hogy meg kell küzdeniük a mindennapi létért és fajfenntartásért, de még az ilyen emberekkel is fel kell venniük a küzdelmet.

Amikor a városba beértem, egy buszmegállóban várakozó embert kérdeztem meg, aki kérdésemmre rögtön felajánlott megvételtre egy stiglicet. (a városban 10

RSPB grafika

leszólított emberből 3 mondta azt, hogy neki is van) Mondtam neki, hogy madárboltom van (ez a kis hazugság a későbbiekben is mindig bevált), és nekem legalább 50-100 madárra lenne szükségem, de ha tudna olyan embert, akitől lehet sok stiglicet és csízt venni, akkor minden madár után adok 100 Ft-ot. Látszott rajta, élete legnagyobb üzlete előtt áll. Mikor beértünk egy nagyrészt romák lakta telepre, házról-házra vezetett. Kb. 300 méteres körzetben, 3 utcában 8 háznál voltam. A 8 családból 5 madarak befogásával, kereskedésével és kanári védett madárral való pároztatásával, 3 család csak kereskedésével foglalkozik.

Errefelé, úgy mint nálunk is, minden módszert bevetnek. Léggel bokron, léggel víz fölött (ami lehet bármilyen edény vagy kifeszített fólia), hálókából fogdossák, vagy egyszerűen csak kivesszik a fiókákat a fészekből kirepülés előtt egy-két nappal. Amikor a telepen az egyik házból kijöttem, pont akkor fordult ki az utcából egy holland rendszámú transzporter. Mint mondták 60 stiglicet. A város különböző részein, emeltes házak erkélyein, családi házak

oldalán rengeteg kalitka látható, de még egy söröző utca felőli bejáratát is "díszíti" egy stiglic és egy csíz. Becslésem szerint csak ebben a városban több ezer lehet belőlük a házaknál.

Itt három alkalommal jártam összesen, és 30 címet írtam fel. Harmadik alkalommal augusztus 15-e körül voltam, szerencsére pont akkor cserélték a tollruhájukat, ilyenkor egyfolytában csipognak, így könnyen meghallhatók. Mindig vasárnap mentem túrázni, mert akkor vannak otthon a legtöbben. Bizonyítéknak fényképeket és videofelvételeket is készítettem. A címeiket bevittem a nemzeti park igazgatóságára, és írásban kértem őket, hogy járjanak el az ügyben. Túrám során voltam olyan gyűjtőknél, akik ott jártam előtt pár nappal vitték el az összes madarat a monori madárbörzére. Azok a gyűjtők, akik leadásra fogdossák a madarakat, azoknál nyáron 95%-ban csak 1 csíz és 1 stiglic van, amiket télire benntartanak. Nagyon fontos az, hogy tutira meggyőződjünk arról,

hogy ott van a madár, mert ha nincs, akkor azzal csak ártunk az ügynek. Május elejétől augusztus végéig három városban és 50 községben jártam, ezalatt az idő alatt a gyűjtőknek kb. 20%-a azaz 300 gyűjtő került látótérbe, és még egy olyan ember is, aki olaszba viszi ki a madarakat.

Augusztus utolsó vasárnapján madármegfigyelő túráról hazafelé tartottunk, amikor kérdezősködni kezdtünk. Meg is volt az eredménye. Az egyik köztisztvisletben álló családnál 3 hollót, 2 karvalyt, 1 vörös vércsét és egy gyöngybaglyot láttunk. Ezek a madarak most nem lennének szabadok, ha két kis 13 éves kemény, beleváló haverom nem lett volna velem. Mikor ezeket a sorokat írom, a felderített címek közül már alig van olyan, ahol még nem jártak a területi felügyelők. Tudom, sokan vannak akik ezt csinálják, de nem elegendő. Ha tagtársaim lakóhelyük környékén hasonlókat tapasztalnak, és szeretnének tenni ez ellen a jelenség ellen, de nem tudják, hogy kezdjenek hozzá, akkor hívjanak nyugodtan bármikor a 06-20/528-2158-as mobilszámom.

egy MME tag

Börzsönyi táborozás

Krivánné Horváth Ágnes

A Madártávlat olvasói értesülhettek Brellos Tamás tragikus haláláról tavaly decemberben. Ő volt a Börzsönyi Természetvédelmi Tábor, röviden a BTT megálmodója huszonnégy évvel ezelőtt, s ezért sokan ezt a rövidítést Brellos Tamás Táborának értették. Ő szorgalmazta a BOTT, azaz a Börzsönyi Ornitológiai és Természetvédelmi Tábor létrehozását is. Idén nyáron a XXII. BTT és a IX. BOTT zajlott Királyréten. Mi, a táborok szervezői és vezetői minden odaadásunkkal folytatjuk a Tamás által megkezdett munkát, és reméljük, hogy sikerült az idén is hasznos, és kellemes táborozást biztosítani a résztvevő száz-

Matyikó Tibor felvétele és grafikája

hús gyermeknek. Az alábbiakban a gyerekek tábori naplójából és a közvéleménykutatásban megfogalmazottakból válogatunk.

Botanika: Utunkat a rét felé vettük, hogy megnézzük a siskanádat, egy terjeszkedő növényt. Nagyon sok érdekes dolgot tudtunk meg, például, hogy a medvetalp kiütéseket okoz, illetve, hogy mitől kocsányos vagy kocsánytalan a tölgy. Ezenkívül láttunk olyan gyógynövényeket, melyeknek kis adagja gyógyít. Végül Tamás Bácsi emlékének tiszteletére gyűjtöttünk egy szép csokor virágot.

Vizivilág: Reggeli után egy patakhoz mentünk. Ambrus mesélt a patakok kialakulásáról és szerepéről, azután pedig víziölelányeket kerestünk, és egy határozólap segítségével meghatároztuk őket. Vízmintát is vettünk, később egy szennyvízkifolyóból, és a Bajdázói tóból is. Itt a tavak életéről beszél-

gettünk, megismertünk néhány vizinövényt. Később a vízmin-ták egyszerű elemzését is elvégeztük. Este, jóval vacsi után rákaszatra mentünk, ahol 46 rákot fogtunk, és mértünk meg, és ezzel megdöntöttük az idei rekordot.

Természetjárás: Először átnéztük a térképet Ági nénivel, majd elindultunk a Boros-hegyre. Utunkat a Szén-patak felé vettük. Egy óra járkálás után a mederben szakadni kezdett az eső, és úgy nézett ki, mint az őserdő. Néhány helyen megnéztük a ronggyá ázott térképet, nehogy eltévedjünk. Útközben többen belecsúsztak a felduzzadt patakba. Sokat játszottunk, és annyira jól éreztük magunkat, hogy végül a nap is kisütött. Útközben rengeteg növényt vizsgáltunk meg, A hegy tetejére sajnos nem tudtunk felmászni, mert elszaladt az idő.

Geológia: Reggel először betértünk a Bajdázói kőbányába, és megvizsgáltuk az ott bányászott vastartalmú andezitet.

A nagy kőtömbök között Artúr azt is elmondta, hogy mi a különbség az ásványok és a kőzetek között, valamint felsorolta ezek fajtáit is. Később egy kiszáradt patakmederben gyalogoltunk, és hosszú vita folyt arról, hogy a kanyarulatban álló kőhalom miből van. A patak medrében tovább mentünk, míg eljuttunk egy régi vasbánya bejáratához. A táró egyik mellék-ágában denevérek laktak. A bánya környékén opált és gránátokat találtunk a patakmederben.

Közvélemény: Az ébresztő: rémálom! A számháború és a vadember fenomenális volt! A programok jók, a csapattársak is jók, és a felnőttek nagyon jó fejek. Ebbe a táborba akármikor szívesen jövök!

Európai Madármegfigyelő Napok 2002

Október első hétfőjén 31 országban zajlottak az Európai Madármegfigyelő Napok eseményei. Vasárnap este nyolc óráig 20 országból küldték el az európai szervezést végző Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületnek az eredményeket.

Ezek szerint 662 helyszínen 36.555 érdeklődő vett részt az egyik legnagyobb természetvédelmi szervezet, a BirdLife International által kezdeményezett eseményen. Több mint egymillió madarat észleltek.

A rendezvény egyben verseny is volt az országok között. A legtöbb helyszínen (123 db) Magyarországon volt, a legtöbb résztvevő (19.000 fő) Spanyolországban jelent meg, a legtöbb madarat (400.000 példány) Svédországban látták.

Az első három ország a helyszínek számát tekintve:

Magyarország (123)
Spanyolország (109)
Litvánia (55)

Az első három ország a résztvevők számát tekintve:

Spanyolország (19.000)
Magyarország (4498)
Görögország (2500)

Az első három ország a megfigyelt madarak számát tekintve:

Svédország (400.000)
Magyarország (206.828)
Litvánia (100.000)

Az adatok az október 6-i, esti gyorsjelentésekből kerültek gyűjtésre, a végleges eredmények a www.mme.hu honlapon megtekinthetők.

A legtöbb országban nem kedvezett az időjárás a megfigyelőknek, például Finnországban hó esett, több helyen az eső miatt félbeszakították a programot.

A megfigyelők Észak-Európában főként erdei madárfajokat figyeltek meg, A Balti országokban tengeri récéket észleltek nagyobb számban. Közép-Európában a legnagyobb példányban látott madarak közé tartozott a seregély, tőkés réce és fűtyülő réce. Litvániában egy szulát észleltek, amelynek ez az első adata az országban. Kelet-Európában az erdei pinty jelentős vonulását észlelték, míg Spanyolországban sok szarkát figyeltek meg. A Szlovákiában észlelt gyurgyalag ilyen késő megfigyelése igen érdekes adat. Magyarországon a kiemelt helyszín Komárom-Esztergom megyében a Ferenctábori halastavaknál volt. Hazánkban a három leggyakorabban látott madárfaj e két napon a seregély, a tőkés réce és a daru volt. Érdekes megfigyelések, ritkán észlelhető madárfajok is gyarapították a hétvége eredményét: a helyszíneken heringsirályt, fekete récét, vándorsólymot is észleltek.

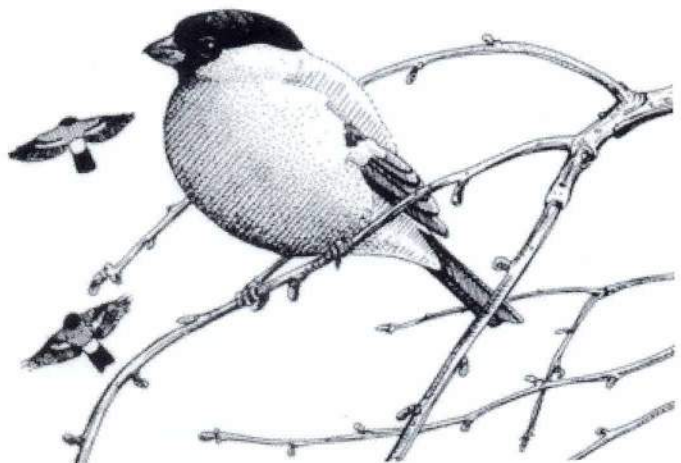
A Madármegfigyelő Napok története és célja:

A Madármegfigyelő Napok tizenkét éve a BirdLife International kezdeményezésében vették kezdetét, minden év október első hétfőjén. Az európai országokban a BirdLife-ot képviselő szervezetek rendezik. A koordinátor ez évben a BirdLife Hungary (MME) volt. A rendezvény célja, hogy a madárvonulás megfigyelésével, bemutatásával felhívja a figyelmet a madár- és természetvédelem fontosságára, a globális természetvédelmi problémákra, bemutassa a madárvédő szervezetek munkáját, növelje annak társadalmi támogatottságát.

A BirdLife International a legrégebbi nemzetközi szervezet. A Föld több mint 100 országában van képviselője.

BirdLife International a madarak és élőhelyeik védelmével járul hozzá a Föld biológiai sokféleségének és ezzel az egészséges emberi környezet megőrzéséhez. A szervezet tudományos eredmények alapján meghatározott természetvédelmi prioritásoknak megfelelően hajtja végre globális védelmi stratégiáját és regionális védelmi programjait, függetlenül nemzeti szervezetek részvételével.

A rendezvényeket a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Nemzeti Kulturális Alap és a Cornexi Rt. támogatja.

RSBP grafika

Szeretném megköszönni azt a csodálatos élményt, amiben tegnap részem lehetett a Ferecmaiori tavak mellett. Komáromból 1 óra 45 perces kerekedés után kinyílt előttem a tavi világ. Először csak a környezet szépségét élveztem. Aztán a távcsövön keresztül szinte megfogható közelségbe kerülő hattyúk, tarka récék látványa bűvölt el. A legnagyobb élmény a madárgyűrűzés volt. Az erős férfitenyérben nyugodtan megülő apró madárcák láthatóan fájdalommentes megjelölése -77 évesen először látott élmény volt részemre. A gyűrűzést végző úr előzékenyen tette lehetővé számomra, hogy lefotózzam a kék cinkét, nádi posztját, csicsörkét. Messziről nagy fekete madarat pillantottam meg. Most tudtam meg, hogy a kárókatona nálunk is élő madár. Járkáltunk a tó körül, honnan láthatnánk jobban. Egy kedves fiatalember odavezetett ahhoz a távcsőhöz, amelyik egészen elem hozta a tollászkodó kárókatont. A sok látvány mellett nagy örömet hozott, hogy sok gyermek gyönyörködött a vízimadarak világában. Volt olyan csoport, akiket tanáruk mellett az igazgatójuk is elkísért. Bárcsak több pedagógus értené meg az ilyen kirándulásokban rejlő nevelési lehetőségeket! Ha csak tehetem, nov. 30-án ott leszek Tatán egy újabb találkozón a vízivilággal.

Köszönöm a szervezők munkáját, mellyel lehetővé tették nekem ezt az élménydús napot!

Madárbaráti üdvözléssel:

Markhot Imréné

Gólyavédelmi hírek

Bár országos fehér gólya-felmérésre csak öt évente kerül sor, a közties költési időszakokban is megszervezi az MME a gólyafészkek és lakóinak számlálását az ország területének mintegy felén. A MOL Rt. és a Környezetvédelmi Alap támogatásával megvalósuló munkával gyűjtjük össze a védelmi munkához szükséges háttérinformációkat.

2001-ben és 2002-ben a hagyományos gólyafelmérőlap kérdései mellett a fészkek alapzatául szolgáló villanyoszlopok tulajdonságait is ki kellett tölteni a kérdőíveken. Az eredmények sok érdekességet fedtek fel, melyek remélhetőleg a gyakorlati védelemben is hasznos segítőink lesznek.

A villanyoszlop típusáról 1671 jelentés számol be: A-típusú vagy támasztott oszlopon van 1004 fészkek, szimpla oszlopon 579 fészkek, egyéb oszloptípuson 88. Összesen 1699 fészkek esetében van információnk az oszlop anyagáról: faoszlopra épült 691 fészkek, betonoszlopra 978 fészkek, fémoszlopra 30 fészkek. Végoszlopon található 201 fészkek, 823 fészektartó oszlopról két irányban ágaznak le vezeték, 347 fészknél három irányban, 100 fészknél ennél több irányban. A fentiek alapján valószínűsíthető, hogy a madarak előnyben részesítik a stabilabb, A- és támasztott oszlopot a szimpla oszlopokkal szemben. Szintén kedvelik a stabilabb végoszlopokat és a több irányban leágazó oszlopokat. Az oszlop anyaga valószínűleg nem befolyásolja a madarak fészkekrakását. A fenti eredmények a fészektartók kihelyezésénél és a fészkek áthelyezésénél figyelembe veendő.

Összesen 1357 fészektartó állapotáról érkezett jelentés, melyből 47 megdőlt, 24 korrodált állapotú, 1286-ot épnek láttak a megfigyelők. A fészektartók 5,2%-a rossz állapotú, szemmel láthatóan is cserére szorul. A nyolcvanas években kihelyezett fészektartók cseréje egyre sürgetőbb, ezért is fontos, hogy a MOL Rt. és a Környezetvédelmi Alap is ismét tá-

mogatta e munkát. Az elkészült magasítókosarakat az áramszolgáltatók helyezik ki a fészkek alá.

A madarakat veszélyeztető villanyoszlopok közelségét 1578 fészknél ellenőrizték a felmérést végzők. Ebből 172 fészknél transzformátor, 80 fészknél felső átkötésű csupasz vezeték, 329 fészknél felső állású szigetelő, 52 fészknél más műszaki megoldás (pl. túlfeszültség-levezető, árbóckapcsoló) veszélyezteti a madarakat. Egyes fészkeknél több tényező is jelen van egyszerre. Összesen 459 fészkek közvetlen közelében van valamilyen, madarak szempontjából veszélyes oszlopfej-kiképzés, mely az ilyen szempontból felmért oszlopok 29,1%-a! Ezek átalakítása (szigetelése, burkolása, átszerelése) jelentősen csökkenthetné az elpusztuló fehér gólyák számát.

A fészkek vastagságáról 1064 jelentőlap tesz említést, 112 fészkek 60 cm-nél magasabb, a leomlás tekintetében fokozottan veszélyeztetettnek tekinthető, ez a fészkek 10,5%-a.

Az adatok felhasználásával állítottuk össze azt a kiadványt, mely gyakorlati tanácsokat ad a fehér gólya védelméhez.

A Madártávlat megjelenésekor még csak a gólyafelmérés adatainak feldolgozása zajlik, már tudható, hogy az elmúlt évtized gólyák számára legrosszabb költési időszaka van mögöttünk. Tavasszal sok fészekre késve érkeztek a madarak, nem kevés üresen is maradt. Valószínűleg a kedvezőtlen vonulás és a fészkelési időszakban alkalmanként uralkodó hűvös, esős idő "eredménye" a gyenge költési siker. A párok többsége csak egy-két fiókat nevelt fel. Az 1999-es országos felmérés évében 5500 párta volt tehető hazánk fehér gólya állománya, 2000-ben 5400 pár fészkelését becsülhettük az adatok alapján. A tavalyi és az idei évben ötezer pár fészkelését kalkulálhatjuk. Ez a változás része lehet a populáció természetes ingadozásának, nem indokolt a vészharangot megkondatni.

A MOL Rt. és a Környezetvédelmi Alap támogatása mellett azon madárbarátok munkájára is szükség volt, akik önkéntes munkájukkal segítették a gólyavédelmet. Köszönjük!

Lovászi Péter, Gólyavédelmi programvezető

Egyesületünk munkáját július óta egy új kolléganő – *Tamás Ágnes* – is segíti. Elsősorban a Közönségszolgálat, a Madárbarát kert programmal és a kiadványokkal foglalkozik.

● 2002. szeptember 22-én, a Nemzeti Autómentes Nap keretén belül elcsendesedett az Andrássy út egy része.

Járdán és úttesten környezet- és természetvédő szervezetek sátrai között sétáltak, kerékpároztak, görkorcsolyáztak azok, akiket nem riasztott el az egész nap szemerkélő eső. Egyesületünket a Budapesti Csoport aktivistái képviselték abban a reményben, hogy jövőre az időjárás kegyesebb lesz hozzánk, és sokkal többen tisztelik meg jelenlétükkel a rendezvényt.

● Az egyesület az idei évben 10.093.591.-Ft-ot gyűjtött az SZJA 1%-ából! Hogy ez az összeg összejöjjön, kb. 2500 fő nyilatkozott úgy, hogy az egyesületnek ajánlja fel az 1%-át. Ezúton szeretnénk megköszönni mindazoknak a munkáját, akik hozzájárultak a kampány sikeréhez, és azok támogatását, akik maguk is az egyesület számára ajánlották fel 1%-ukat.

Csereajla Vendégház

A Csereajla Vendégház Abaújban, Fony községben, a Zempléni Tájvédelmi körzet lábánál, kis, csendes faluban, nyugodt, békés környezetben található. A felújított hagyományos parasztház előtt a Boros-patak kanyarog. Táborszási lehetőség is van.

MME TAGOKNAK 20% KEDVEZMÉNY!

További információ: Sándor Béláné

3893 Fony, Petőfi u. 48.

tel/fax.: 46/306-034, mobil: 30/421-6804

Nyugat-Magyarországi Egyetem

Erdőmérnöki Karán 2003. szeptember 1-től természetvédelmi mérnöki

képzés indul. Az oktatás nappali formában, 6 szemeszteren át történik és természet-

védelmi mérnöki diplomát lehet szerezni. Várjuk mindazok jelentkezését, akik elhivatottságot éreznek a fenti szakterület iránt. Bővebb információt a Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar Dékáni Hivatala nyújt:

tel: 99/518-135 email: fdoffice@emk.nyhme.hu

Madárkórház

2002. augusztus 31-én megnyitották a Madármentő Kiállítást a Hortobágyi Madárkórházban.

A Hortobágyi Madárkórház alapítóját és működtetőjét, dr. Déri Jánost, a megnyitó ünnepi beszédében a Hortobágyi Nemzeti Park igazgatóhelyettese, Gyarmati István, találóan úgy jellemezte, hogy őreá és lelkes segítő csapatára a következő népi mondóka illik a legjobban: „Gólya, gólya gilice, mitől véres a lábad, török gyerek megvágta, magyar gyerek gyógyítja, síppal, dobbal, nádi hegedűvel,„

Napi munkájuk, sérült madarak gyógyítása és ellátása mellett még arra is futotta energiájukból, hogy e kiállítás révén be-

Pocgém

Péchy Tamás felvétele

mutassák a Hortobágyra látogatóknak a területre jellemző néhány madárfaj élőhelyének életközösségeit, azok leggyakoribb veszélyeztető tényezőit, (mérgezés, áramütés, elgázolás, lelövés, tüzesetek), valamint a megelőzés és gyógyítás lehetőségeit. Egyszerűen a madármentő tevékenységet; a sérült, beteg madarakkal való bánásmódot (megfogásukat, szállításukat, tartásukat, etetésüket), az állatorvosi kezeléseket, műtéteket, a gyógyult madarak visszavadiítását.

Egyúttal a röpdékben a kezelt madarak is megtekinthetők.

A kiállítás látogatói a kórház udvarán láthatták, ezen a nyáron is milyen sok gólya került sérülten a Madárkórházba.

A kertben békésen sétálgatva próbálgatta a szárnyait, illetve sérült lábait körülbelül 20-25 gólya. Sajnos ők már nem tudnak a vonulási időre gyógyultan csatlakozni társaikhoz, de a telet megfelelő ellátás mellett itt tudják eltölteni a végső gyógyulás reményében.

A kiállítás jelenleg helyet ad a dunaújvárosi fiatal fotóművészek természet, főleg madár- illetve vadvilággal kapcsolatos fotókiállításának, mely hagyományt a továbbiakban is szeretnék folytatni mindig más fiatal művész alkotásának bemutatásával.

A kiállítás minden nap 9-18 óráig van nyitva.

További tájékoztatás kérhető:

Madárkórház Alapítvány, Hortobágy, 4071 Petőfi tér 6.

Tel/fax: 06-(52)369-181 E-mail: pusztadoktor@axelero.hu

Schmidt Egon – Budai Tibor

Védett erdei állatok

Egy szép, színes könyvvel lepheti meg az a szülő a gyermekét, aki fontosnak tartja, hogy fia, vagy lánya megismerhesse a körülötünk lévő madarakat, gyíkokat, emlősöket. Budai Tibor színes rajzai élőhelyük egy-egy jellemző részletében mutatja be a vadmacskát, császármadarat, csuszkát, lábatlan gyíkot és még sok erdő lakó állatot.

A rövid szövegek a legjellemzőbbeket mondják el a képen látható állatokról.

A könyv a Csodaország Kiadó gondozásában jelent meg.

Schmidt Egon

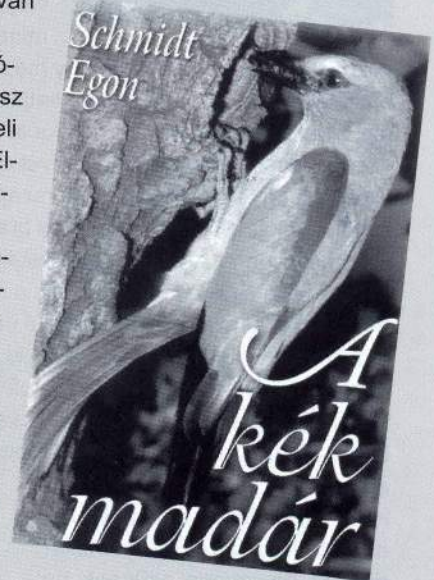
A kék madár

"A legtöbb embernek van egy dédelgetett álma, amit szeretne megvalósítani, és gyakran egész életén át ezt a mesebeli kék madarat kergeti. Elérnie azonban többnyire csak ritkán sikerül. Magam ehhez az utóbbi, szerencsés kis csoporthoz tartozónak tekinthetem magam, mert bár eddigi életem során sok csalódás ért, és rengeteg buktatón kellett nem egyszer keserves munkával átverekednem magam, a

madarak, amelyekért apró gyermekkorom óta rajongok, soha nem hagytak cserben, mellettem maradtak. Számomra ilyen értelemben minden madár kék." – írja a szerző a könyv előszavában.

S a csaknem 200 oldalas könyvben a szerző végigvezet bennünket madarásznaplója segítségével szinte az egész országon, és mesél – Schmid Egontól megszokott ízzel – a madarokról. A hófehér kócsagokról, az egyszerű, barnásan színezett verebekről, a pazar kék színekkel is ékes szalakótáról.

Madarászhatunk a szerzővel Biharugrán, az Északi-Bakonyban, a drégelyi várnál és még sok, talán általunk nem is ismert zugában az országnak.

Medvék a városban

Szabó László

Az utóbbi két évtizedben egy különleges jelenség tanúi vagyunk. A brassói Rakodó negyedben esténként több mint egy tucat medve jár táplálkozni- guberálni a szeméttárolókhoz. A nyolcvanas évek elején épült negyed a Cenk mögötti egykori kirándulóhelyen, közvetlen az erdő szélén terül el. Az aranykorszakra emlékeztető szürke tömbházait a szemetesukáktól csak egy szűk utca választja el, alig fér el két kiskocsi egymás mellett rajta. Az utca közvetlen közelében, az erdő alá helyezett szeméttárolók környéke hangos a guberáló medvék kuka-döngetésétől, műanyag-zizegtetésétől, de leginkább a kíváncsiskodók lármájától. A negyed lakói már megszokták a mindennapos "ingyen-cirkuszt", a medvék pedig az őket csodáló embertömeget. Az idősebb medvék óvatosak, két-három méternél közelebb nem engednek magukhoz, s nem is tanácsos odamerészkedni, a bocsokat viszont meg lehet simogatni, nem félnek az emberektől.

A nagyobb medvék nem koldulnak, inkább a bocsok várják az olyan finomságokat, mint a keksz, dinnye, szőlő, cukorka, fagyalt, mogyoró vagy más nyalánkságok. Ritkábban húsfélét is kapnak, de gyakran itatják őket műanyag-palackból tejjel vagy gyümölcslével több tucat kíváncsiskodó jelenlétében. Brassóba látogatnak medvét nézni nemcsak a szomszédos megyékből, hanem az ország távolabbi részeiből, sőt külföldi turisták is. Autóbuszok és taxik szállítják a kíváncsiakat a helyszínre. A félénkebbek csak kocsiból nézik, de a bátrabbak kiszállnak és megközelítik a medvéket, etetik őket, és a macik közelében gyakran készül emlékfénykép is. Nyári esténként olyan kocsitorlódás alakul ki, ami más körülmények között kölcsönös szidalmazásba fulladna. A fényszóróval megvilágított, sorozatos vakuvillanással és az autókban kihallatszó hangos zenével zaklatott medvék azonban közömböseks a körülöttük zajló események iránt. Szürkületkor a fiatalabb medvék járulnak először a hulladékhoz, de azonnal eltűnnek, ha az erdőből idősebb medve jelenik meg. Az anyuk által elhagyott másodéves testvérbocsok együtt jönnek, a többiek rendre, egymást váltogatva.

A kutyák és a macskák jelenléte nem izgatja a medvéket, de ők sem félnek, megszokták, hogy ez a "nagyvad" itt nem bánt. A kisbocsokat gyakran éri utol a játék kedv, és ingyen szórakozásban részesítik a jelenlevőket.

A közelben lakók meg is tudják különböztetni őket, nevet is adnak

nekik, hisz mindig ugyanazon medvék járnak ki guberálni. Jól megfér itt egymás mellett ember és medve, de megmagyarázhatatlan, hogy bár a szájtatók tömegében gyakran akad olyan is, aki a medvét bosszantani akarja, az elmúlt két évtized alatt mégsem történt komolyabb baleset. Néha a tolakodó, figyelmetlen gyereket vagy felnőttet az idősebb medvék akaratlanul, a bocsok pedig játékból megérintik szájukkal, vagy nem éppen kecses mancsaikkal, anélkül, hogy lényegesebb baj történne. A primitív emberi magatartás egyik megnyilvánulása – csalogatni, becsapni az állatokat. Az ilyesmi rendszerint türelmetlenséget vált ki a medvékből, gyorsabb reakciót, az élelem azonnali megszerzésére készíti őket. A kecsgetett és bosszantott medve a csalogatást megelégedve gyakran kap az élelem után, ilyenkor véletlenül megharaphatja a táplálékot kínáló ember kezét.

A helyi sajtó tudósítása szerint a Brassói Pologármesteri Hivatal hamarosan vadászokat rendel ki a medvék lőfegyverrel való elriasztására, lelövésére. Ennek kapcsán azonban számos probléma merül fel úgy az emberek, mint a medvék részéről. Az ingyenlátványosság elmaradását megszokták az emberek, de mi történik a medvékkel, miután megfosztják őket élelemforrásaiktól? Olyan egyedekről van szó, amelyek anyjuktól már ezt a megélhetési formát tanulták több generáción keresztül, mást nem ismernek, csak "ebben az óvodában – iskolában" jártak. Ha elriasztják egyik szeméttelapról, biztosan másikat keresnek, mert számukra a guberálás nem élelem-kielégítés, hanem a fennmaradásukhoz nélkülözhetetlen élelemforrás.

Az egyes kárpáti barnamedvék "szemétkedvelése" nem egyedül-

krumplin nevelkedett árvát pedig helikopterek hordták szét a környékre, valamint más megyékbe. A medvenevelő (anyamedve) nélkül felnőtt bocskok nem tudtak maguknak élelmet szerezni, elhúzódní a veszedelem elől vagy téli menedéket keresni. Sebzett lelkületű, eltorzult magatartású lényekké váltak, akik már nem éltek az ember alamizsnakerén, de a vadon sem fogadta be őket. Fosztogató-kéregető csavargókká váltak, a medvetársadalom szegényévé. Sorsukat szigorúan titkos, féltve őrzött "állami titok"-ként kezelték a közelmúltban. Egy részüket agyonverték az állataikat védő parasztságok, juhászok, lelődöztek a vasárnapi vadászok, másokat kunyerálás közben ütöttek el az úton száguldó gépkocsik. A szerencsésebbek üdülőtáborok mellé vagy a városvegekre szegőd-

áll, nem is újdonság. Már a hetvenes évek elejéről vannak megfigyeléseim háztáji hulladékokkal táplálkozó medvékről, mégis elgondolkasztó ez a medvékre nem jellemző viselkedésforma, amit manapság egyre gyakrabban figyelhetünk meg az erdélyi medvepopulációban. A guberáló vagy az élelmet elfogadó medvék és az utcán hancúrozó bocskok viselkedése rendhagyó, nem egyeztethető össze a fajra jellemző normális viselkedésformákkal. Mi lehet az új viselkedésforma magyarázata?

Cezar Petrescu "Fram, a jegesmedve" című kedves könyvének hőse a cirkuszi medve. Szabadulása után nem tud vadászni, medve módra megélni, mert erre senki sem tanította. Ezért ügyeskedik, bohóckodásával riasztja el a zsákmányt ejtett fajtársakat. A pozitív megoldástól eltekintve nálunk is hasonló folyamat történt. Ez volt az u.n. "Râusor" jelenség, amelyet ma már anekdotaként mosolygunk meg, de a fenntebb leírt jelenséghez vezetett. 1971-1981 között a Pitești-hez tartozó Aninoasa erdőkerületben, a Râusor menedékház közelében működött egy "medveinternátus", ahol meggyilkolt anyjuk mellől elragadott bocskokat neveltek, hogy majdan rekordterítékekkel, érmes trófeákkal táplálják volt diktátorunk egetverő becsúgyát. Hét év után lemondtak a barnamedveneveldeéről, s a látványosabb eredményt ígérő, alaskai Kodiak-medveóriás tenyésztésére tértek át. A mintegy kétszáz, puliszkán és főtt

tek továbbtengődni, sőt továbbörökíteni ezt az életformát. A következő generációk utódai sem tanultak más életformát, mint a hulladékfaló csavargóé, amelyből az alkalom tartózkodás nélküli rablógyilkost szül. Ma már nehéz volna bizonyítani, hogy a brassói guberálok az Aninoasa-i internálótábor "fegyenceitől" származnak, vagy a diktátor leseinél tületetett, mesterségesen felpumpált egyedek utódai. Tény, hogy ez az elfajult, ragály módjára terjedő, de minden bizonnyal önpusztításhoz vezető magatartásmód a természet életébe durván beavatkozó emberi hatás következménye. Ezért azonban csak a vadásztársadalom okolható: a medvék túlzott etetése, valamint a diktátornak kidolgozott vadászati módszer alkalmazása miatt. A jól bevált, biztonságos metodusról napjainkban sem hajlandók lemondani, pedig törvényeink tiltják a csukott-fűtött lesek előtt bebetetett medvék öldöklését.

A szakemberek még nem tudnak civilizált, emberséges megoldását javallni a következmények elhárítására, talán majd a Polgármester Úr fegyveresei...

Szabó László felvételei

Hírek Baranyából

Kiemelkedő természetvédelmi munkájuk elismeréseként a vezetőség Csomor Tibor, Dénes Balázs, Halmi Erika, Reiger Magdolna és Sauer Katalin (és családja) tagtársakat könyvjutalomban részesítette, míg Lakatos László tagtársunk 25 éves egyesületi tagsági viszonya alkalmából vehette át az elismerő oklevelet és jutalomkönyvet. A májusi országos küldöttközgyűlésen pedig az egyesület elnöksége Dr. Majer Józsefnek, csoportunk elnökének az "Örökös tag" címet adományozta.

A jutalmazottaknak és kitüntetetteknek ezúton is gratulálunk, s köszönjük eddigi munkájukat.

Ragadozómadár kutatás:

Téli időszakban elkezdtek a MEFA Rt. Pécsváradi Erdészetéhez tartozó települések erdőterületein a ragadozómadarak fészkeinek feltérképezését. Összesen 10.086 hektár erdő részletes átvizsgálásával végeztünk, melynek eredményeként 437 db új fészket találtunk. A költési időszakban végzett ismételt ellenőrzések 197 db fészket lakottságát bizonyították.

Fészkelő madárfajok: fekete gólya 3 pár, darázsölyv 3 pár, héja 9 pár, karvaly 2 pár, egerészölyv 168 pár, réti sas 2 pár, békászó sas 2 pár, macskabagoly 3 pár, erdei fülesbagoly 2 pár, holló 3 pár.

Folytattuk a fokozottan védett fajok új fészkeinek felderítését is a korábban felmért területeken. A munka rendkívül eredményesnek bizonyult. Ezúttal 7 db fekete gólya, 4 db barna kánya, 4 db réti sas és 6 db hollófészket vettünk nyilván tartásba.

Gyakorlati védelem:

A fekete gólyák élőhelyeinek védelme érdekében 2 esetben közös terepbejáráson egyeztetünk a teendőket a nemzeti park, a vadászati hatóság és az érintett vadásztársaságok képviselőivel. A védelmet minden esetben megnyugtatóan sikerült rendezni.

A DÉDÁSZ Rt. a 20 KV-os távvezetékszakaszok oszlopaira Siklós és Harkány térségében újabb szigetelőpapucsokat helyeztet fel, saját költségén. Ez a munka az utóbbi időben örvendetes módon annyira felgyorsult, hogy már alig tudjuk követni a fejleményeket. Becslésünk szerint a megyében eddig hozzávetőleg kb. 5.000 oszlopot szigetelték le, döntő részben az általunk meg-

adott szakaszokra, de az áramszolgáltató – felismerve a szigetelések üzembiztonsági jelentőségét – a hálózatfelújítások és az új hálózatok kiépítése során is automatikusan felhelyezi a szigetelőpapucsokat. A legveszélyesebb szakaszok védelme már megoldott, de hosszútávú célkitűzésünk az, hogy minden oszlop szigetelve legyen.

Gólyavédelem:

A 2001-es költési időben villanyoszlopokra épült új gólyafészkeket (19 db) a DÉDÁSZ Rt. március végéig fészektartóra helyezte. Első ízben fordult elő, hogy a megyében nem maradt egyetlen olyan villanyoszlopokra épült fészkek sem, amely ne lett volna fészektartón.

Az áramszolgáltató – ígéretének megfelelően – leszigetelte Kölkeden a jelentős gólyapusztulást okozó transzformátort és távvezetékoszlopokat. Ugyanitt egy megdőlt fészektartót is helyreállított.

Mohácson önálló tartóoszlopokra új fészkeket helyeztünk ki. Sombereken a polgármesteri hivatal kérésére segédkeztünk egy kazánkémenyre épült fészkek áthelyezésében. A kéményre ezt követően fészkelésgátló berendezést szereltek fel, de a gólyák ismét a kéményen próbáltak fészket rakni, ami természetesen nem sikerülhetett. Lakossági ösztönzésre a jegyző leszereltette a fészkelésgátlót, s a gólyák a kéményen újra megépítették a fészket. Érdekeség, hogy időnként az áthelyezéskor létesített új fészkealapon is megpihentek.

Az eset meggyőzően bennünket arról, hogy a jövőben az esetleges fészkekáthelyezéseknél sokkal körültekintőbben kell eljárunk. A jövőben kényelmi okok miatti áthelyezéseket nem támogatunk, s abban nem segítünk (Sombereken a fészkek alatti díszburkolat volt az eredeti indok). Egyéb esetekben is csak a lakosság többsége véleményének figyelembe vételével cselekszünk.

Gólyák szándékos elpusztításáról két esetben is tudomást szereztünk. Nagydobszán lelőttek egy fészket rakó öreg gólyát, Cúnban pedig a református templom felújítása során a gólyafészkek áthelyezéséhez nem kérték hatósági engedélyt. A kivitelezést akkor kezdték el, amikor a fészkekben már fiókák voltak (3 pd). Az öreg gólyák a fiókákat nem tud-

ták etetni, ezért azok elpusztultak, s ezt követően a fészket eltávolították.

Természetkárosítás büntette miatt mindkét esetben hatósági eljárást kezdeményeztünk a nemzeti parknál.

Gyurgyalag- és partifecske felmérés:

A megye teljes területére kiterjedő felmérést első ízben sikerült megvalósítanunk. Az eredmények azt tükrözik, hogy a vonulás és telelés során jelentős veszteségek érték az állományt. Míg tavaly a megye 84,1 %-os lefedettségekor 169 lakott partfalban 671 pár gyurgyalag fészkelte, addig idén a megye teljes területének 171 partfalában mindössze 573 pár költését regisztráltuk. A területarányos csökkenés 25,9 %.

Az utóbbi öt évben az egyes terület-egységek legmagasabb értékeit figyelembe véve 906 pár a megye maximális fészkelő állománya. Ez alapján feltételezzük, hogy kedvező években akár 1.000 pár is költhet nálunk, ami országos viszonylatban valószínűleg abszolút értékben is a legnagyobb fészkelő állományt jelenti.

A gyurgyalagokkal közös telepeken fészkelő partifecskek számát is megbecsültük. A Duna és Dráva szakadópartjain kívül, amelyre a felmérés nem terjedt ki, 661 pár partifecske fészkelte, összesen 8 telepen. A számlálást a kisebb telepeken tételes üregvizsgálattal, a nagyobb telepeken a szokásos becslési eljárással végeztük (0,6 szorozva az üregek számával).

Hüllő- és kétéltűvédelem:

Békamentés: A Pécsi-tónál és az Egregyi-völgyben megszervezett tavaszi akció során a korábbi békamennyiségek alig egynegyedét mentettük. Valószínűleg tél első felének zord időjárása tizedelte meg az állományt. A Pécsi-tónál 1.100 pd barna varangy, az Egregyi-völgyben 26 pd barna varangy és 2 pd erdei béka volt a "termés". A békák keves száma miatt a jövőben az Egregyi-völgyben mentést nem szervezünk.

Hüllő- és kétéltűfelmérés: A faunisztikai feltáró munka ezúttal is a Geresdi-dombság és a Dél-Zselic területére összpontosult. Mintegy 30 település közigazgatási határában jártak a munkacsoport tagjai, s értékes adatokkal járultak hozzá a korábbi években megkezdett ponttérképezés adatbázisához.

MACSKA VAGY MADÁR?

Németh Ágnes

Fülét hegyezve olyan mereven lapul a macska a magas fű takarásában, hogy a bajsza sem rezdül. Aztán farkát idegesen csóválva ugrásra készül. Csakhogy nincs szerencséje, mert a földön látszólag önfeledten ugránczó rigó állandóan rajta tartotta a szemét, s a fenyegető jelekre most ijedt kiáltozással repül fel a meggyfa ágai közé...

A macska, ez a simulékony ragadozó erősen megosztja a kertészek és kertbarátok társadalmát. Egyesek imádják, mások viszont azon a véleményen vannak, hogy "madár ügyben" nagyon sok van a rovásán.

No de feloldhatatlan-e ez az ellentét? Hiszen tudjuk, hogy nagyon sok macskabarát szereti a madarakat, és fordítva, a madárvédőnek is lehet kedvenc macskája. Szenvedjen-e hát a lelkiismeretfurdalástól a macskatulajdonos, és üldözz-e a cicákat a kertjében a madárbarát?

A közhiedelemmel ellentétben a macska általában nem végez hatalmas pusztítást a madarak soraiban. A lusta házikedvencek életmódjának sokkal jobban megfelel a szemlélődő, nézelődő, mondhatni a "heverészve sportoló" magatartás, amikor is a napon elnyúlva szunyókálva, majd egy szempillantás alatt éberré válva lecsaphat a házhoz jövő jó falatra – a macska vadászösztönének igazi céltáblái ugyanis a közönséges háziegér, a mezei egér és az egyéb apró, földön futkosó rágcsálók.

A madár viszont röpül. A madár után fel kell mászni a fára, amely tevékenység hátrafelé görbülő karmai segítségével a macskának ugyan könnyen megy, de mire felér, a préda elrepül, s a lefelé mászás, ugyanezen okból, már nem olyan egyszerű. A macska tehát, korlátait bölcsen felismerve, villogó szemmel bár, de megadóan szemléli a szárnyas népséget.

Mindez persze nem jelenti azt, hogy nem szeretné elkapni a madarat. Ha megteheti, bizony él is az alkalommal. Az viszont már rajtunk is múlik, hogy csökkentjük az alkalmak számát, és ezzel elősegítjük a megosztott macskamadár fanatikusok egymáshoz és a másik kedvencéhez való közeledését.

Milyen szabályokat kell megtartania a macskatulajdonosnak, ha védeni akarja a madarakat a kertjükben?

1. Először is rendszeren táplálnia kell kedvencét. A jóllakott macska lustább, s ha csak a szájába nem repül a sült galamb, nem szívesen tesz komoly erőfeszítéseket a megszerzésére.

2. Derítsük fel, hol vannak madárfészkek a kertünkben, és gondoskodjunk róla, hogy cicáink ne tudják megközelíteni őket (pl. mint tudjuk, a fák törzsét tüskés ágakkal, dróthálóval lehet körbe venni a fészkek alatt.) Ha fészkelő odút helyezünk ki, szintén ügyeljünk rá, hogy a fa ne legyen megmászható, s a bokor se legyen elérhető mondjuk

szerítve kedvencünket a vadászles feladására.

(Egyik évben feltűnően sokszor találtam galambtollakat a fűvön annak bizonyítékául, hogy kertemben megbillent a természet egyensúlya. A véletlen vezetett rá, hogy egyik macskánk a ciprus földig érő alsó ágai védelmében, mint egy rablólovag a várából, ellenőrzése alatt tartotta a kis kerti tó környékét, így könnyű prédájává váltak a fürdőzésre érkező gyanútlan madarak.)

Az persze sajnos nem garantálható,

Matyikó Tibor grafikája

egy közeli farakásról. A minitigris nagyon tud ugrani, és egyéb kunsztokra is képes!

3. Kertünkben járkálva-dolgozva figyeljük meg, hol vannak macskánk kedvenc pihenőhelyei. A cicák szívesen szunyókálnak bokrok, lelógó ágak rejtekében, hunyorogva figyelve a környezetet, s ha a gyanútlan rigó helybe jön, könnyen az egér sorsára juthat. Különösen a madáritatók s egyéb "vízvételi" helyek környékét nézzük át, sőt még arra is ügyeljünk, hogy teli öntözőkannákat ne állítsuk hosszabb időre a bokrok takarásába. Ha rábukkanunk egy-egy ilyen rejtett macskazugra, könyörtelenül nyessük le a lelógó ágakat, ezzel kény-

hogy minden megelőző intézkedés és állandó elővigyázat ellenére sem történik meg néha a tragédia. Ez esetben nem lehet az állatot felelőssé tenni, még kevésbé megbüntetni, mert a macska az ilyen magas szintű tanulásra képtelen. Ha megvizsgáltuk lelkiismeretünket, és úgy találjuk, hogy nem követtünk el mulasztást, próbáljunk napirendre térni az eset felett, azzal vigasztalván magunkat, hogy remélhetőleg fészkeből idő előtt kiugrott, vagy beteg, netán vétkesen vigyázatlan madár volt az illető, amelyre egyébként is számos veszély leselkedett.

Végül is a természet törvényei esélyt adnak madárnak, macskának egyaránt.

Elkezdtek a Madárbarát kert táblák postázását

Idén indult programunk máris eredményesnek mondható, hiszen megjelentek a madárbarát kert táblák a házak falán, kerítésekben. Reméljük, egyre többen felfigyelnek erre a mozgalomra, és csatlakoznak hozzá.

A legelső, akit megilletett ez a tábla Domány Judit, budapesti madárbarát volt. Neki Bálint Gazda és Schmidt Egon adta át a táblát.

LEGYEN ÖNNEK IS MADÁRBARÁT A KERTJE!

Töltse ki és küldje vissza a Madártávlathoz mellékelt regisztrációs lapot! Támogassa ezzel a madárvédelmet!

MADÁRKARÁCSONY

Legyen a madaraknak is karácsonyuk!

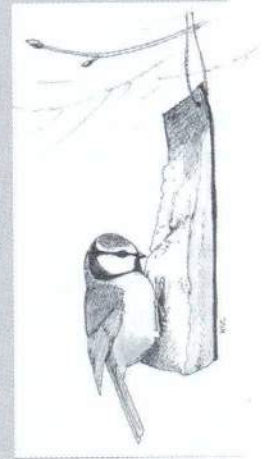
Madárkalácsot vagy marhafaggyút, esetleg nem sózott, nem fűszerezett szalonnát akasszon ki egy fenyőfa ágára Karácsonykor!

Amennyiben az ön kertjében nincs fenyőfa, akkor egy közeli parkban vagy erdőszélen keressen egyet!

Fontos, hogy ne használjon olyan etetőt (pl. műanyag flakont, műanyag hálót), amelyből szemét lesz a természetben!

Madárkalács készítése

Olvasztott marhafaggyúba keverjen napraforgót, diót, mogyoró darabokat (de csak napraforgó mag is elég, ha nincs más)! A hidegben megszilárdult, megdermedt madárkalácsot akassza ki egy fa ágára!

POSTALÁDA

Kedves Madárbarátok!

Halvány utánozójaként közös kedvenceinknek, jómagam is nap mint nap levegőbe emelkedem egy kis 70 személyes repülőgéppel.

Sokszor eszembe jut, legalább a földön érdemes volna megvizsgálni az "igazi" madarakkal való együttélésünk lehetőségeit, ha már a levegőben gyakori probléma forrása a repülőgép talákozása "madár-kollégákkal".

Ugyanis – amióta magam is nagy lelkesedéssel próbálom megismerni a madarakat – az a gondolat fogalmazódott meg bennem, hogy a repülőtér, mint madár élőhely, akár jelentős is lehet.

Ugyanis, háborítatlan terület, ha egy faj képes elfogadni a repüléssel járó hanghatásokat.

Hétköznapi látvány számunkra a guruló utak szegélyjelző lámpáin üdögélő vörös vércse, egerészölyv. Ferihegyen nagy öröömre, egész rendes kis fogolycsapatokat láttam idén május-júniusban. De a búbis is rendszeres fészkelő nálunk.

És gyorsan hozzáteszem, ők okozzák a legkevesebb bajt repülés-biztonsági szempontból. Fogollyal vagy búbiccel tudomásom szerint még nem ütközött repülőgép. Inkább a nagy csapatokban repülő madarak, galambok, varjak veszélyesek számunkra, esetleg seregélyek. Olykor riasztják is őket különböző hang-effektusokkal.

Az ütközés esélyét és súlyosságát mérsekklendő, alacsonyabb légterekben fényszórót használunk és csökkentjük a sebességet. Így is viszonylag gyakran előfordul, hogy madárral ütközünk, ennek fő veszélyei, ha az ablak törik, vagy ha a hajtóműbe kerülve, ott olyan károsodást okoz, hogy le kell állítani. Persze a kár kétoldalú, különösen, ha egy olyan szép ragadozóról van szó, akivel egyik kollégám pár éve felszállás közben találkozott. Mindkét fél érdeke, hogy elkerüljük ezeket a találkozásokat,

aminek egyik módja talán, ha jobban megismerjük egymás életét, "szokásait". Minden ezzel (és a repülőtéri élőhely-fejlesztéssel) kapcsolatos észrevételt, javaslatot, kérdést nagy érdeklődéssel várunk, és saját újságunkban szívesen közlést teszünk!

Madárbarát üdvözléssel:

**Czigány Ildikó,
F70-es első tiszt**

Matyikó Tibor grafikája

Szarkakérdés

Érdeklődéssel olvastam a Madártávlat IX. évfolyam 4. számában Siklósi László: A szarka című cikkét, s közben sokféle gondolat jutott eszembe. Elhiszem a szerzőnek, hogy Zuglóban elszaporodtak ezek a madarak; a fészekfosztogató hajlamukról pedig eddig is tudtam. Jómagám 20 éve figyelem a környezetem madarait, és azt tapasztaltam, hogy a településünk – Szentdomonkos – környékéről eltűntek a szarkák az utóbbi években. (Lehetséges lenne, hogy a jobb megélhetés reményében Budapestre költöztek?)

Azt a számitást, amit a szerző közül meglehetősen íróasztal ízűnek érzem, és olyan feltételezésen alapul; amit országos viszonylatban nem tudok elfogadni. Szívesen olvastam volna az írásban arról is; hogy ezen tíz év alatt a kerület házimacska állománya hogyan alakult. Tudniillik ők is nagy fészekrablók. Saját tapasztalatomból tudom, hogy a házimacska milyen pusztítást végez a kertben fészkelő fajok között, mert amióta a kutyám, egy alaszkaï malamut segítségével macskátlanítva lett a kertem, valóságos madárparadicsom alakult ki.

Aztán az utóbbi 10 év építkezései hogyan érintették a kerület növényzetét, vagyis mennyi potenciális fészkelőhely – bokor, fa tűnt el, került kivágásra? Minden szarkafészkekben szarka fészkel?

Az énekesmadarak költése szezonális, és ezen az időszakon kívül az a sok szarka vajon mivel táplálkozik?

Véleményem szerint a faj természetes ellenségeinek a hiánya, a viszonylagos háboríthatatlanság – ugyan ki csúszlik szarkára manapság – és a nagyfokú alkalmazkodóképesség tette lehetővé, hogy Zuglóban így elszaporodjanak.

Az emberi civilizáció térhódítása azoknak a fajoknak kedvez, melyek jobban tudnak ehhez alkalmazkodni.

A szarkára is szükség van a benünket körülvevő ökoszisztémában; a túlszaporodása viszont nem kívánatos, és ilyen szempontból megértem a szerző énekesmadár féltő aggodalmát.

Az általa javasolt szarkaelenes kampányt viszont ellenzem, mert azt az egyesületünk szellemiségével ellentétesnek tartom.

Matyikó Tibor

A torony hangjai

Már régóta terveztem, hogy egy este elmegyek a bokrosi tanyánktól 10 perc sétára lévő toronyba, hogy kiderítsem, milyen madár hordja föl a töménytelen mennyiségű rágcsálót (a cickánytól kezdve, a pockon át az egérig). Abban biztos voltam, hogy az illető bagoly. De vajon milyen? Talán egyedül jár ide, vagy van társa is az éj sötét magányában.

Majd egy holdsütötte estén a szokottnál tovább maradtam szeretett építményem tetején. Csak ültem és vártam, hogy elcsendesüljenek a tanyák. Néhány autó még megzavarta a csendet, melyet csupán a tücskök zenéje töltött be. Aztán, mikor már minden nyugodni látszott, egy érdes rikoltás belehatolt az éj csendjébe, fölkelte ezzel érdeklődésemet, és persze nem kis mértékben fokozva szívverésemet. Hason csúszva elmásztam a párkányig. Lenéztem, a hold tiszta fénye segítségemre volt, de a zseblámpa még értékesebb fényforrásnak bizonyult. A hang egyre közelebről hallatszott. Aztán mozdulni látszott a levegő sötéteje, tekintetemet a mozgó pontra irányítottam. Itt van, ő az. És mikor drága gyöngybaglyom épp beszállni készült a betontorony kicsiny, kerek ablakán, fölkapcsoltam a lámpát. Természetesen nem volt tölem elragadtatva, és nemtetésését éktelen rikoltozással fejezte ki, majd otthagytott. Ismét várakozás. Nem telt sok időbe, mire újra biztos lehettem baglyom jelenlétében. Most csöndben jött, meg se szólalt, de mikor alattam két szinttel beszállt a torony fémlétrájára és motozni kezdett, le se tagadhatta volna, hogy ott van. Csöndben vártam. Vártam, hogy megtörje az éjszaka csendjét és betöltse az ürességet. Aztán jött még egy madár. Biztos egy pár, akik itt fogyasztják el nagy erőfeszítések árán megszerzett táplálékukat. Végül az éj madarai szócsatázni kezdtek. Mindkettő próbálta túlharsogni a másikat.

Egy darabig még hallgattam őket, hisz a torony akusztikája az én fülem számára élvezhető muzsikává varázsolta a mások által úgy gyűlölt rikoltozást. Aztán kénytelen voltam hazaindulni, egyedül az éj sötétejebe burkolózva, riadt gyöngybaglyokkal a fejem fölött.

Kis Éva, Horváth Mihály Gimnázium, Szentos

Madár megfigyelés

Október 5-6. Nemzetközi Madármegfigyelő Nap volt. Ez a nap a BirdLife International által kezdeményezett program. Hazánkban ezt az MME szervezte. Célja, hogy felhívja a figyelmet a madár és természetvédelem fontosságára. Ezt a megfigyelést több helyre szervezték. Itt Pest megyében 3 helyre. Sződliget, Püspökhatvani víztározó és Szentendre Duna part.

Én a Püspökhatvani víztározót választottam. Nem voltunk sokan, de szerintem a létszám elfogadható volt. Sok szárcsa, szürke gém, vöcsök volt látható. Volt még a tavon egy ágas-bogas helyen két kárókatona (kormorán) és tőkés récék úsztak a vízen.

A víztározó melletti mezőgazdasági földeken bokorral tarkított részen egy sordély volt látható. A magasban egy

pár egerészölyv keringett és vijjogott. A látómezőbe egy sólyom szállt be. Később látható volt egy pár holló és egy verébsereg, de az ottani madarak regisztrálva lettek. A víztározó végén, az utcai oldalon négyen csatlakoztak hozzánk. A víztározót körbe járva véget ért a nap.

Az állomásra lemenve a vonat már sajnos elment, így hárman gyalog indultunk Galgagyörkre, Püspökhatvant elhagyva a síneken haladtunk, a köveken nem volt kellemes a járás, lementünk a halastó felé, útközben egy szarvast láttunk. Innen a Galambospusztát érintve, Galgagyörkre értünk. Ott a vonatot megvárva haza jöttünk Aszódra, majd ketten tovább Gödöllőre.

A madár megfigyelés vezetője Kazi Róbert madarász volt.

Masznyik Károly

Matyikó Tibor grafikája

Útlevel és poggyász nélkül

Vámosi Krisztián

Milyen lehet repülni? Milyen felülről látni a tájakat, a pusztákat, erdőket, folyókat, tavakat, a tengerpartokat és az óceánok szemhatárig nyújtózkodó kékjét? Milyen érzés lehet a szél erejét megtapasztalva fölémelkedni a földfelszíni világnak? Olyan kérdések ezek, amelyek nagyon régóta foglalkoztatják az embert, és amelyek miatt különös tisztelettel és csodálattal tekintünk a levegőt meghódító tollas jóságokra, a madarakra.

A madarak világa tele van megfeszített tempójú testmozgással, könnyedséggel, figyelemmel, éberséggel, állandóan izzó belső készlettel arra, hogy ezek a finom, törekeny felépítésű lények pillanat alatt szárnyra kapjanak, ha veszélyt érznek. Olyan közegben mozognak, amelyet az emberi faj alig egy évszázada kezdett meghódítani vasszívű gépmadaraival, előtte csak tehetetlenül sodortatta magát ormóttan léggömbökhöz kapaszkodva, és amely közeghez oly mesterien alkalmazkodtak a madarak, olyan ötletesen használják ki minden fuvallatát, hogy leg-sikeresebb lakóivá váltak.

Ilyen körülmények között igazán kemény feladat az, hogy nem is csak a madarakról, hanem azok közül is a legnagyobb útra évről-évre kényszerűségeből vállalkozó vándorló fajokról készítsenek filmet. Azokról a madárfajokról, amelyek az evolúció során alkalmazkodtak a környezetük körforgásához, és meghatározott okok miatt minden évben több ezer kilométeres repülésre vállalkoznak – az életért.

Ezek a gondolatok merülnek fel az emberben, ha most a moziban látható Vándormadarak című filmet nézi. A francia alkotók igazán gigantikus feladatra vállalkoztak, amikor a vándorló madarak életével foglalkozó, gyönyörű, emocionális alkotás megvalósításába belevágtak. Nem természetfilmet készítettek a szó olyan értelmében, hogy nem szándékoztak folyamatos narrációval, sok-sok információt közölni a képek mellett. Alig hangzik el pár mondat a film elején, közepén és végén, sokszor csak egy-egy rövidke felirat tájékoztat az éppen látható vándormadár útirányáról, a megteendő út hosszáról. Nem kell ugyanis állandóan szavakkal kommentálni a lát-nivalót, állandóan újat, furcsát, elismerést kiváltó adatot közölni, mint egy szenzációhajhász természetfilmben.

Néha elég a képek ereje, a hihetetlen testközelség, az, az eddig elképzelhetetlen és megvalósíthatatlan módszer nyújtotta vizuális élmény, ahogyan a repülő madarak csapatait megörökítették. Egy ilyen filmhez eddig egyszerűen nem volt meg a megfelelő technika, tapasztalat, összefogás és figyelem a madarak irányába. Csak a vágy, hogy a repülést testközelségből láthassuk.

Minden elismerésem a készítőké, ahogyan a repülő madarak csapatait lefilmezték. Elképesztő hallani a szárny-suhogást, együtt repülni a kötelékkel és közben a minden hangját elvesztő földfelszínre visszanezni. Repülés közben nincs más, csak a távoli cél elérésének szándéka, az útirány, a társak hangja és közelsége, a fáradság, a levegő mindig változó tengere és az a kiváltság, hogy több száz vagy több ezer méter magasból nézhetnek vissza a madarak ránk, emberekre, akik idelent maradtunk.

Hiszen mi ide vagyunk kötözve nehéz testünk, gyenge izmaink és a gravitáció miatt, és már nagyon régóta irigykedve figyeljük azokat a lényeket, akik oly könnyeden emelkednek a magasba. A földfelszínről felnézve csak néhány száz méter magasságig tudjuk kivenni az ég-bolton suhanó madarak sziluettjét, sokszor csak hangjukat halljuk de látni nem látjuk őket. Az ő kiváltságuk az, hogy repülési magasságuk növekedésével progresszívan növekedjen az általuk belátható földfelszín területe, hogy ebből a magasságból lefelé nézve bátran átvágyjanak olyan széles tengeröblözetet, amelyen mi hosszú órákig, akár napokig haladhatnánk hajóval anélkül, hogy hullámokon kívül más egyebet látnánk. A madarak kiváltsága az, hogy útlevel nélkül, poggyász nélkül, jegyek nélkül messzire utazzanak, csak saját erejükre, fajuk tapasztalatára, személyes tudásukra és érzekeikre támaszkodva. Az ő kiváltságuk az, hogy szabadon válasszanak leszállóhelyet, pihenőhelyet, táplálkozóterületet, szabadon dönthesenek indulásról és érkezésről. Függetlenek, szabadok, kitaróak az égi vándorok és ezért irigyeljük őket.

Ez az ő nagy szabadságuk azonban folyamatosan veszélybe került az eltelt évtizedek alatt. Az emberi faj terjeszkedése olyan nagy mértékű, hogy már a vonuló madarak életét is befolyásolja.

Azt az életet, amit eddig csak irigyeltünk, már elkezdtek vigyázatlanul rombolni, korlátozni és feltételek közé szorítani. Eddig a madarak által nem látott akadályokat építettünk a sok ezer év alatt kialakult útvonalainkon keresztül. Beépítettük, zsugorítottuk, kiaknázzuk pihenő és táplálkozó helyeiket. Pihenőhelyeiken, ahol akár több száz vagy több mint ezer kilométeres szárnyalás után rövid de mély álmra hajtának fejüket, zavarjuk, lövjük, elkergetjük őket. Ezekből a jelenségekből csak szelíd és csekély bemutatót kapunk, a képek erejére támaszkodva, kommentár nélkül. Erre világítanak rá azok a képsorok, amelyek a műmadarakkal csalogatott nyári ludak lelövéséről mesélnek, vagy arról, ahogyan az ipartelep hűtővizet keresgélő vörösnyakú ludak a valamikori szteppék megnyomorított, mocskos, iszamós, olajos talaján elveszítik egyik társukat és riadtan menekülnek. Amikor kora hajnalban autóval zavarjuk fel a pihenő madarakat, amikor feleslegesen megyünk a vándorlásban megálló és kapkodva szedegető libacsapatok közelébe: mind-mind az esélyüket csökkentjük, hogy célba érjenek, és legyen lehetőségük visszafordulni a következő évben, az északi félteke felé.

A film ugyan európai alkotók bábáskodásával készült, mégis sok más földrész fantasztikus madárfajait is bemutatja, illetve az európai vándormadarak más földrészekén átívelő vándorútján keresztül az ottani tájakat is. Elgondolkozhatunk azon, hogy milyen tudásra, tapasztalatra, szerencsére és leleményességre van szüksége a vonuló madaraknak ahhoz, hogy ugyanúgy megfelelő táplálékot találjanak Észak-Európa tájain, mint Közép- vagy Dél-Afrikában. Legyen alkalmas pihenőhelyük úgy Szibériában, mint Délkelet-Ázsiában. Észak-Amerika tengerpartjai után Dél-Amerika fővenyein is találjanak ennivalót maguknak. Tulajdonképpen ezek a madarak az északi költőhelyeken és a déli telelőterületeken egyaránt vendégek. A vándorlás során ezer veszéllyel dacolnak, hogy megtartsák ígéretüket és visszatérjenek oda, ahol kikeltek a tojásból s először próbálgatták szárnyait. Igazából nekünk, embereknek kellene megígérni azt, hogy mindenütt vigyázni fogunk rájuk. Északon és délen is. Együtt.

Mesterséges fészkelőhelyek

Egy új kezdeményezést indított el az ROS (romániai BirdLife) idén, melynek célja a rózsás gödények számára rendelkezésre álló természetes fészkelőhelyek számának csökkenéséből fakadó problémák orvoslása a Duna-deltában. A kezdeményezés sikere az idén nyáron lesz mérhető.

A Duna-delta Bioszféra rezervátum romániai része nyújt menedéket a legje-

Péchy Tamás felvétele

lentősebb európai pelikán-kolóniáknak. Két fajuk fordul itt elő: a borzas gödény (hozzávetőleg 200 pár) és a rózsás gödény (körülbelül 3000 pár).

Az ország egyetlen borzas gödény kolóniája a Rosca-Hrecisca Buhaiova területen található. A telep nagy része úszó nádszigeteken fészkel. Ezek a szigetek akkor jönnek létre, amikor a nád rhizómák sűrű "szőnyeget" alkotnak, ami termékeny talajt eredményez, amikor a szerves anyagok lebomlanak a kötegben. Később dús vegetáció nő a "szőnyegen". Az úszó nádszigetek vastagsága elérheti a 1,5 métert is.

A meleg időszakban a növényréteg elmozdul a horgonyzóhelyéről és úszni kezd, mozgó otthont biztosítva számos élőlény számára. Végül idővel a rhizómák elpusztulnak, a pelikánürülék húgysavtartalma és a madarak súlya (10-12 kg) illetve hullámozás miatt. Ekkor a pelikánok kénytelenek új szigetre költözni.

A pelikánok Hrecisca-ról, ahogy ez meg is történt, Buhaiova tóra költöznek, ahol éveken át költenek, amíg a szigetek eróziója nem kényszeríti őket újra a vizszatérésre. Mivel nagyon kötődnek az

adott területhez, a pelikánok nem költöznek arrébb, egy fészkelésre alkalmasabb területre. A kolónia eddig négyszer költözött át másik tóra az elmúlt 35 évben.

Az úszó szigetek felépülésének üteme nem megfelelő ebben a régióban, így előfordulhat, hogy a jövőben nem lesz elegendő fészkelőhely a pelikánok számára. Ennek következtében az új fészkek instabil, kisméretű úszó szigetekre kerülhetnek, ahol a fészkek könnyen elpusztulhat az első viharok vagy a populáció egy részének kivándorlása miatt.

ROS és az "SOS Delta Dunarii", egy NGO a Duna-delta Bioszféra Rezervátum Felügyelőség és a Román Tudományos Akadémia Természeti Műemlék Bizottságának támogatásával kísérletbe fogott, melynek részeként az úszó szigetek környékbeli építési anyagból építettek mesterséges fészkelőhelyeket a pelikánok számára.

Az új fészkek mintegy 240 m²-nyi megemelt területet biztosítottak, mely 250 pelikán számára jelenthet fészkelőhelyet. A telepen május és június során vizsgálták, hogy elfogadták-e a fészkelőhelyeket, mely a program nagyobb léptékben való megismétlését vonhatja maga után.

További információ az ROS e-mail címén nyerhető: sorj@codec.ro

Légvezetékek és a madarak

A vonuló madárfajok esetében az áramutás az egyik vezető halálzási ok, különösen a nagy termetű madaraknál, mint a gólyák és a ragadozók.

Sok madár használja az elektromos póznákat és egyéb építményeket pihenő- illetve kilátópontként, fészkelőhelyként, területvédelemre, napozásra, árnyékként és légáramlatok figyelésére, különösen természetes kilátópontok hiányában. Ez az adaptáció a természetes élőhelyek, fák és sziklák rombolásával párhuzamosan elterjedőben van. Az áramutást akkor szenvedik el a madarak, amikor egyszerre érnek hozzá két vezető testhez vagy egy vezető és egy földelő testhez. A madarak mérete, a pózna formatervezése és anyaga valamint az időjárás befolyásolhatja az áramutás valószínűségét.

A NABU (német BirdLife) áramutás munkacsoportja már 20 éve foglalkozik a problémával. Sikeresen működött együtt Németországban az elektromos művekkel a probléma megismerésében és olyan intézkedések életbe léptetésében, melyek minimálisra csökkenthetik a madarakra leselkedő veszélyeket, illetve a törvényi háttér megváltoztatásáért való lobby-tevékenységben. Mára a Német Természetvédelmi Törvény szabályozza a madárvédelmet az elektromos üzemek közelében és megköveteli, hogy az újonnan telepített póznák madarakra veszélytelenek legyenek. Elektromos vállalatoknak 10 éven belül el kell távolítaniuk a veszélyes pózna-típusokat. Ezt a si-

kert más európai országokba is megpróbálják átültetni. A Német Környezetvédelmi Minisztérium anyagi támogatásával a munkacsoport egy 11 hónapos nemzetközi vizsgálatba kezdett 2001 júliusában. Dr. Dieter Haas (NABU) vezetésével a csoport ellátogatott Lengyelországba, Magyarországra és Horvátországba, hogy felmérjék és rögzítsék a vonuló madarakat érő áramutásokkal kapcsolatos jelenlegi helyzetet.

Eredményeik azt mutatják, hogy súlyos probléma van a kelet-európai országokban. Az elmúlt 10 évben az áramvezetékek hálózatának sűrűsége jelentős mértékben nőtt, megsokszorozva a madarakra veszélyes elektromos póznákat, különösen Lengyelországban, Észtszországban, Csehországban, Magyarországon és Szlovákiában. A madárbarát póznákat szorgalmazó szabályozások továbbra is hiányoznak a legtöbb országban, különösen Kelet-Európában. Továbbá ezekben az országokban található számos veszélyeztetett madárfaj költőterületei és a vonuló eurázsiai fajok számára fontos útvonalak.

A NABU jelentés – és ajánlásai – a következő Vonuló Madárvédelmi Kongresszuson (Convention on the Conservation of Migratory Species – CMS) lesz bemutatva, mely szeptemberben, Bonnban kerül megrendezésre, amikor is a programponatok között szerepel a közép- és kelet-európai országok csatlakozása. A munkacsoport célja az olyan építmény- és póznatípusok szabályozásáért lobbizás, melyek minimálisra csökkentik a madarak áramutását, valamint előrehaladást elérni a meglevő "gyilkos-póznák" forgalomból való kivonásában.

További információ e-mailben Markus Nipkow-tól (Ornitológia és Madárvédelmi Biztos, NABU) nyerhető a következő címen: Markus.Nipkow@NABU.de

Fecskeetetés

Stahl György

Valószínűleg kevesen gondolnánk, hogy terített asztallal fecskéket is lehet etetni!

Némely esztendőben, nyáridőben a Balaton partján tömegesen jelenik meg a zöldszúnyognak is nevezett hártýászárnyú álszúnyog, amely alkonyatkor, mintegy muzsikáló-zümmögő felhőként kavargó a víz és a kertek fölött.

Ezek, a Balaton vízminősége és faunája szempontjából is nagyon hasznos kis rovarok, napközben a testüket kiszárító forró napsugarak elől többnyire a nádasokban, a fák-bokrok lombzatában rejtőzködnek. Egy alkalommal, időhiányában, a napközi forróságban kényszerülve a kerti sövények nyírására azt tapasztalhattam, hogy a sövényírással felvert ezernyi zöldszúnyog felrebbenésével szinte egyidőben megjelennek a fecskék is a kertben, hogy a váratlanul kínákozó csemegét, egy virtuóz repülőbemutatót rögtönözve, versenyt vadászva kapkodják el.

Az érdekes ritka látvány azonnal szülte a gondolatot, hogy a majd nyaralni érkező unokáknak is micsoda élmény lehet egy ilyen fecskeetelési eseményt végignézni,

Néhány nap múltán sor is kerülhetett erre, amikor a fürdésből visszatérő, a játszótársakkal is kiegészült vidám gyerekcsapatnak kiadom a felhívást: Gyertek gyerekek, rendezzünk fecskeetést!

Az ötletet, noha illet még sohasem láthattak, kíváncsi érdeklődéssel, tetteren készen fogadják.

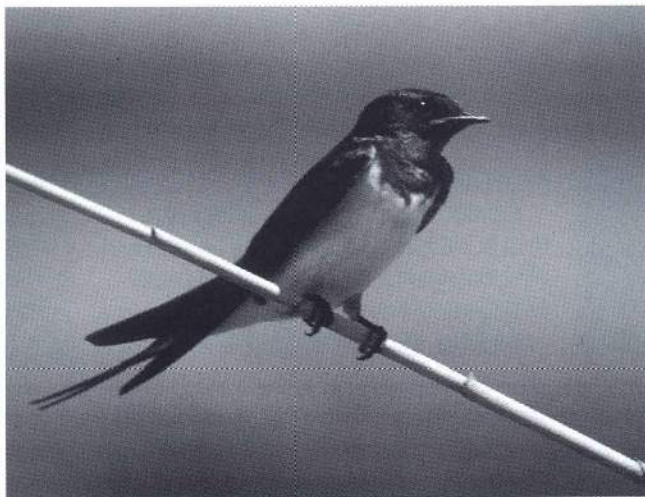
Gyorsan elő is keríték néhány söprűt. És valóban, ahogy megverjük, zörgetjük velük a sövényeket, bokrokat és felrepül a megzavart sok ezernyi rovar, szinte egyidejűleg mintegy varázsütésre, jelenik meg a szomszéd házak fészkeiből nemrég kirepült négy-öt fészekaljnyi új fecskegeneráció is a kertben.

Azonnal megkezdődik a vadászat, olyan látványos repülőmutatványokkal, amelyek talán még egy repülőnap bemutató produkcióit is felülmúlnák.

A gyerekek ámulva nézik a látványosságot és sikongatnak, amikor a hófehér plasztronos ifjú fecskék és az etetéstől még sárgás mellényű szüleik is verse-

nyezve, már a felröppenés közelében igyekeznek a rovarokat elkapni, sokszor közvetlenül a gyerekek teste, feje és arca mellett is, villámgyors irányváltoztatással szinte sűrűn fejüket, arcukat. Közben remek fordulókval manővereznek és nagy biztonsággal siklanak el egymást kerülve, időnként valamiféle vadászvíjgás-szerű hangokat is hallatva.

A suhanó kavargás látványa annyira lenyűgözi a gyerekeket, hogy magamra maradván igyekszem fenntartani a rovarok további tömeges felröppentését az-

Szabó László felvétele

zal, hogy ismételten sűrűn söprűzöm a bokrokat.

Alig hihető, hogy a ritka látvány érdekessége még fokozható, de igyekeztem eredményeként az egyik tujabokorból egyszer csak egy nagy szarvasbogár repül fel, és bizonytalanul – szinte lassított felvételnek tűnően – éppen a kavargás közepe felé indul.

A kecsesen suhanó fecskék között kiáltó ellentétként jelenik meg ez, a két kifeszített, kemény kitin fedőszárnyába, látszólag kétségbeesetten, szinte lógva kapaszkodó, fényes-barna óriásbogár. Világosabb hártýás szárnyaival propeller-sebességgel oly sűrűn verdes, hogy berregő zúgása hallható, amint bizonytalanul látszó, szinte függőleges testhelyzetében való repüléssel próbál emelkedni, hogy a célba vett fa lombzatában majd sikeresen landolhasson.

Közben a vadászó fecskék mellette, felette, őt is kerülgetve oda-vissza suhannak, mintegy díszkíséretet adva ne-

hézkes repülésének.

A gyereksereg kis ideig meg-némultan figyel a fecskeetetés eseményébe belesodródott "csodabogarat", aztán izgatott csodálkozással egyszerre kiáltoznak: jé nézzétek, mi ez, miféle madár.

Mint a műrepülőgépek között a múlt század elejei öreg, zajos kétfedelű repülőgép-matuzsálem megjelenése, ahhoz hasonlatos a látvány.

A gyerekek nem tudhatják, hogy az egészében is rövid ideig tartó fecskeetetés önmagában is ritka látványossága, megtévezve egy ilyen megrendezhetetlen és megismételhetetlen szarvasbogár röptetésével, még egy szakavatott természetbúvárnak is nagyszerű élmény lenne, de mégis érzik a rendkívüliségét, és csillogó szemekkel értékelik a látottakat, miközben kérdéseik özönét zúdítják felém.

És bizony nem is felejtik a nagyszerű élményt!

Mert még évek múltával is minden balatoni nyaralásra való invitálás visszatérő kérdése és ígérete közöttünk: – ugye fecskeetést azért még most is rendezünk?!

REJTVÉNY

Madártávlat 2002. július-augusztusi számában közölt feladványra egyetlen helyes megoldás érkezett.

A nyertes: **Kovács Bence (Karcag). Gratulálunk!**

A megoldás:

barázdabillegető	énekesrigó
citromsármány	erdei pinty
dankasirály	kabasólyom
	héja
	csilpcsalpfüzike

Madarak a magyar közmondásokban

A közmondások és szólások nyelvünk csodálatos sokszínűségű színező elemei. Százával találunk köztük találó megfigyelésekből és gazdag képzeletről tanúskodó nyelvi képeket, szemléletes hasonlatokat, az emberi lét és a világ dolgait lényegükben megvilágító frappáns jellemzéseket, szellemes ötleteket, bölcs tanácsokat és intelmeket, sőt olykor évszázados múltjuk ellenére ma is igaz életpelveket, de akadnak a mai ember számára már homályos célzások, szókimondó gúnyolódások, sokszor – ma már tudjuk – téves megállapítások. Némelyek a szállóigékkel rokonok, mások a népi gyermekmondókákkal, aranymondásokkal, epigrammákkal, mások átkozódásszerűek vagy az összetett szavak közeli rokonai.

Nyelvészeti szempontból mind a szólásoknak, mind a közmondásoknak vannak olyan jellegzetességeik, amelyek megkülönböztetik őket más nyelvi alakulatoktól. A szólások és a közmondások is olyan több szóból álló kifejezések, állandósult szókapcsolatok, amelyek lát-szatra olyanok, mintha a beszélő az adott pillanatban szerkesztette volna meg, valójában azonban kész gondolatközlő vagy érzelmkifejező nyelvi elemek, amelyeket beszéd közben nem magunk alkotunk, hanem tulajdonképpen "készen vannak", előre gyártott zárt kerek egésznek érezzük őket. Szintén kész kifejezések a szállóigék, fontos különbség, hogy a szállóigéknek van szerzőjük, a beszélő sokszor egészen pontosan tudja, hogy kitől, vagy melyik műből idéz ezek használatakor. A szólások és a közmondások használatakor a szerzőség kérdése fel sem merül, akár csak a népdalok, a népmesék esetében. Joggal gondolhatjuk, hogy ezért a szólás- és közmondáskincs jellemző az adott nyelvre. Ez csak részben igaz, nagyon sok van természetesen, amelyek teljes bizonyossággal magyar eredetűek, hiszen a magyar múlt, a magyar föld sajátos viszonyait tükrözik, azonban sok magyar eredetűnek tűnő közmondásról kiderült, hogy pontos megfelelői más nyelvekben is megvannak, ilyenkor nehéz eldönteni, hogy a nyelvek közötti átvételről van-e szó, vagy egyszerűen más területen élő hasonló gondolatvilágú nép nyelvében is ugyanolyan gondolatátvitelével jött létre.

A szólások (amelyekkel ebben az

Szabó László felvétele

összeállításban most nem foglalkozunk) és a közmondások között alapvető különbség, hogy míg a szólások a beszédben egy-egy szót helyettesíthetnek, annak jelentését szemléletesebben fejezik ki, de önmagukban teljes értékű tartalmuk nincs, addig a közmondások mindig mondatértékűek, azaz önmagukban is teljes gondolatot, elvet, általános érvényű életbölcsest, tanácsot, a korhoz kötött meghatározott világnézetet tükröznek. A közmondások tehát az emberiség évszázados megfigyeléseinek, életszabályainak és erkölcsi ítéleteinek rövid, frappáns formában való kifejezései, s ezért a nép gondolkodásának, észjárásának hű tükrözői.

A közmondások számához képest viszonylag kevés a tárgyuk, azaz az élet megszámlálhatatlanul sok jelensége közül aránylag kevésre, csak mintegy háromszázra vonatkoznak. A legtöbb közmondás olyan megállapítást, ítéletet vagy tanácsot tartalmaz, amely az emberrel mint a társadalom tagjával, illetőleg az emberek valamely típusával, csoportjával van kapcsolatban, vagy amely általában valamely életmegnyilvánuláshoz, tevékenységhez kötődik. A közmondások közé tartoznak az ún. gazdaszabályok, amelyek a paraszti élettel, a földműveléssel, az állattenyésztéssel és a háztartás kérdéseivel kapcsolatosak, ezekkel közeli rokonok az időjárásról kapcsolatos, főleg időjóslást tartalmazó közmondások. Vannak az ősi népi "tu-

dományosság" körébe tartozó, főleg egészségügyi kérdéseket taglaló közmondások is, de konvencionális kifejezéseket is ide sorolunk, amelyeket bizonyos helyzetekben szoktak mondani anélkül, hogy jelentőséget tulajdonítanak a velük kifejezett megállapításnak, de számos népi babona és hiedelem is megjelenik bizonyos közmondásokban.

Ebben a kis összeállításban O. Nagy Gábor Magyar szólások és közmondások című művéből gyűjtöttük a magyar nyelv közmondáskincsének azon darabjait, amelyekben madarak szerepelnek. Csak azokat a közmondásokat gyűjtöttük össze, amelyekben hazánkban vadon élő madarak említetnek (számos közmondás van még a ház körül tartott madarakkal – kakas, kappan, csibe, pulyka – kapcsolatban is), bár az itt közölték között is vannak olyan közmondások, pl. a ludakkal kapcsolatban, amelyekről egyértelműen látszik, hogy a háziszárnyasra vonatkoznak.

Azt szokták mondani, hogy a magyar néphez a madarak közel állnak. Ehhez képest meglepő, hogy a több száz vagy ezer közmondás között csak mintegy hetvenben szerepelnek vadon élő madarak, de ezek között is több nagyon hasonló alakú és jelentésű található. A közmondásokban mindössze 26 madárfaj (vagy csoport) jelenik meg. Általában csak mint madárcsoport (sas, bagoly, fecske, cinege stb.) szerepelnek a madarak, hiszen e tekintetben a pontos faji hovatartozás lényegtelen is, azt csak olyan esetekben lehet megadni, amikor az adott madárcsoportból csak egyetlen faj él eleve nálunk (pl. fűrj, kakukk, szarka), így nyilván a megállapítás is azzal kapcsolatos.

A következőkben a madarak rendszertani sorrendjében csoportosítva lássunk madaras közmondások közül néhányat (először dőlt betűvel a közmondás, utána nagyköjtőjellel elválasztva és normál betűvel írva annak jelentése található).

KÁRÓKATONA Kárókatónának gödény a pajtása. – hitvány ember hitvány nyúl szokott barátkozni

GÖDÉNY Sok gödény a tavat is elhordja. – a sokaság nagy dolgokra képes

GÓLYA Későbbre száll el a gólya, mint a veréb. – a nagy testű emberek lustábbak, nehezebb mozgásúak, mint a kis testűek

HATTYÚ Nem fehér hattyú az, kinek tarka a tolla. – csak az az igazán tiszta

jellem, akinek minden tette, minden megnyilatkozása kifogástalan, feddhetetlen

LÚD A lúd is megesik a jégen. – mindenki követ el hibát; mindenkit érhet baj, kellemetlenség

Lúdtól tanul a liba. – a fiatalok a felnőttek példáját követik

Akármeddig neveled a libát, csak lúd lesz belőle. – a nevelésnek is vannak határai; az alaptermészetet neveléssel nem lehet megváltoztatni

A libából is kitör a lúdméreg. – a legszelídebb embert is elhagyja olykor a türelme

RÉCE Ne tanítsd a récét úszni! – ne adj annak tanácsokat, aki anélkül is tudja, hogy mit kell tennie

Kánya Nehéz a kányát a csirkéről leosztogatni. – nehéz valakit a szenvedélyéről, megrögzött rossz szokásáról leosztogatni

SAS Ahol a sas jóllakik, ott a varjúnak is jut valami. – ahol a hatalmasok nagy haszonhoz jutnak, ott a kisembernek is csurran-cseppen valami

Sasnak sas a fia. – kiváló embernek tehetséges gyermekei szoktak lenni

Sok sasnak egy fészken nehéz megalkudni. – nem férnek meg egymással azok, akik ugyanabban a közösségben törnek vezető szerepre

Többet ér a vén sas az ifjú bagolynál. – többre értéklik (a nők) a jó erőben lévő éltebb férfiakat a nyápic fiataloknál

SÓLYOM A sólyommadárnak nem lesz galamb a fia. – vitéz bátor embernek nem szokott a gyermeke szelíd vagy gyáva lenni

FÜRJ Fürj is megszokja a tarlót. – a veszélyes helyzeteket is meg lehet szokni

HARIS Szaváról ismerik meg a harist. – beszéde árulja el az embert

DARU Egy után mennek a darvak. – a vezetők példáját követik a beosztottak

Minden daru keresse meg a varját! – mindenki keressen magához illő párt

GALAMB Nem repül a sült galamb az ember szájába. – aki tétlenül, munka és küzdelem nélkül csak a szerencsére vár, az nem érheti el célját, az nem boldogul az életben

KAKUKK Nehéz a kakukkszót várni. – nehéz kivárni a tavasz jöttét

BAGOLY A baglyokkal hühogass, a verebekkel csiripelj! – azokhoz alkalmazkodjunk, akikkel együtt vagyunk, akiktől sorsunk függ

A bagoly is fényre néz. – mindenki arra törekszik, hogy előbbre jusson az életben, hogy javítson a sorsán

A bagolynak is a maga fia a legszebb. – mindenki elfogult a saját gyermeke iránt

Néha a baglyot nagyobbra becsülik a sólyomnál. – a tudatlan embert olykor jobban megbecsülik, mint a bölcsét

Nem lesz a bagolynak sólyom a fia. – hitvány embernek nem szokott derék gyermeke lenni

VERÉB Elmennek a fecskék, itthon maradnak a verebek. – többet ér az egyszerű de megbízható, mint a tetszetős külsejű, megnyerő modorú, de jöttment, sehonnai ember.

FELHÍVÁS

Kedves Madarászok és Lepkészek!

A KvVM Természetvédelmi Hivatala által koordinált Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer Programjai között szerepel az Országos Nappali Lepke Monitoring Program, aminek aktív résztvevője lesz Egyesületünk is. 6 nappali lepkefaj országos monitoringjának megvalapozását kell elvégeznünk, amiben önkéntesek munkájára is számítunk. A Nappali Lepke Monitoring Program két szálon fut: az egyik a régi, archiv adatok összegyűjtése, külön a lepkékről és külön a tápnövényeikről, a másik az össze-

gyűjtött archiv adatok alapján a lepkék és élőhelyeik előfordulásának feltérképezése. Az adatgyűjtési szempontokat adatlapok könnyítik.

Mindkét munkára várunk önként jelentkezőket, akiknek részletes információkról Ilonczai Zoltán tud tájékoztatást adni.

Elérhetősége:

zoltan.ilonczai@ktm.x 400gw.itb.hu ,
telefon: 36/411-581/116.

Minden lepkék iránt érdeklődő munkájára számítunk!

Kedves Vízimadarászok, Kedves Érdeklődők !

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Vízimadár-védelmi Szakosztálya (VVSZ) 2002. december 07-én (szombaton) taggyűlést tart, melyre a Vezetőség ezúton is minden VVSZ tagot és érdeklődőt szeretettel meghív.

A taggyűlés helyszíne: Öreg Tó Klub Hotel, Tata, Fáklya u. 4.;

A taggyűlés 2002. december 07.-én (szombaton) 14.00. órakor kezdődik. A taggyűlés helyszínén szombatról vasárnapra virradóan előzetes jelentkezés esetén a szállás – korlátozott létszámban – megoldható.

Várható napirendi pontok:

- Vezetőségi beszámoló a 2002. évről;
- Az elkövetkezendő öt év terveinek, programjának megvitatása és elfogadása;
- Egyebek.

Kérjük, hogy akinek bármilyen ötlete, javaslata vagy kérdése van a VVSZ működésével, tevékenységével valamint a soron következő taggyűléssel kapcsolatban, arról az alábbi elérhetőségek egyikén a Vezetőséget tájékoztassa.

Levélcím: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület – Vízimadár-védelmi Szakosztály, 1121 Budapest, Költő u. 21.

Email: lile@freemail.hu Madarász üdvözléssel: **VVSZ Vezetősége**

Szerkesztőbizottság:

Drexler Szilárd,
Lovászi Péter,
Marik Pál,
Schmidt Egon

Olvasó szerkesztő: Szarka Jánosné
Tervezőszerkesztő: Czech Krisztina

Szedő: Bányai Lászlóné

Felelős kiadó: Dr. Jánossy László

Felelős terjesztő: Harangi István

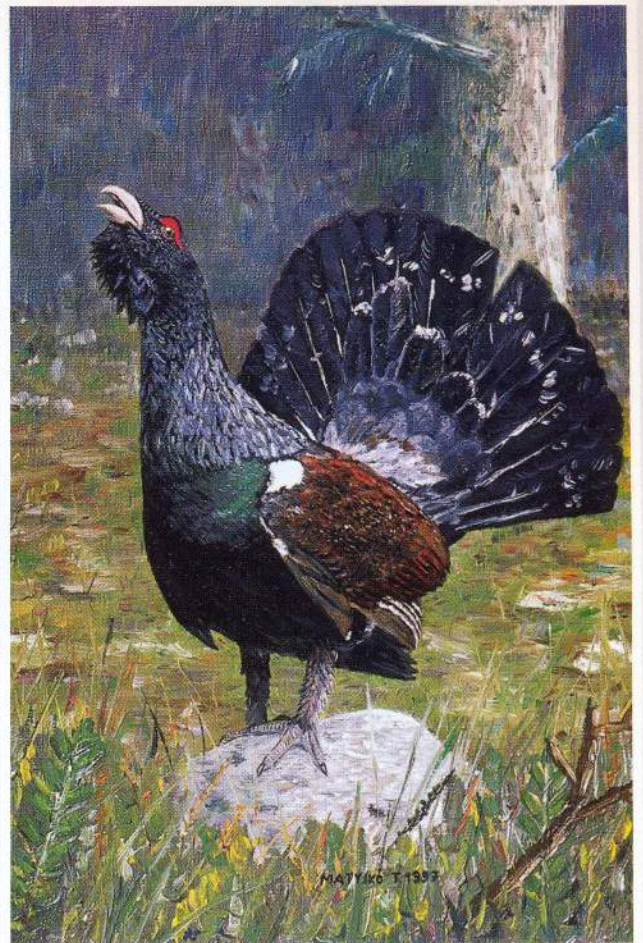
Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza.

Nyomás: LKL Color Kft.

MADÁRTÁVLAT GALÉRIA

Matyikó Tibor
festményei

**Minden kedves olvasónknak és
tagtársunknak kellemes karácsonyt
és boldog új esztendőt kívánunk!**

A MIKROKOZMOSZ PRODUCERÉNEK FILMJE

JACQUES PERRIN

VÁNDORMADARAK

„A vándormadarak ígérete a visszatérés...”

Un film de Jacques Perrin. Coréalisateurs Jacques Cluzaud · Michel Debats. Musique Bruno Coulais. Montage Marie-Josèphe Yoyotte.
Image Michel Benjamin · Sylvie Carcédo · Laurent Charbonnier · Luc Drion · Laurent Fleutot · Philippe Garguil · Dominique Gentil · Bernard Lutic · Thierry Machado · Stéphane Martin
Fabrice Moindrot · Michel Terrasse · Thierry Thomas · Ernst Sasse. Son Philippe Barbeau · Jean-Baptiste Benoit · Paolo de Jesus · Denis Gilhem · Gérard Lamps · Laurent Quaglio
Production Déléguée Jacques Perrin · Christophe Barratier. Production Exécutive Jean de Trégomain. Partenariats Yvette Mallet. Directeur de Production Olli Barbé
Producteurs associés Reinhard Brundig · Karl Baumgartner · Jean-Marc Henchoz · José-Maria Morales · Andréa Occhipinti · Jean Labadie · Danièle Delorme et Yves Robert
Une coproduction Galatée Films · France 2 Cinéma · France 3 Cinéma · Bac Films · Les Productions de La Guéville · Pandora Film · WDR · Filmstiftung NRW · Wanita Vision S.A. · Eyescreen S.R.L. · Les Productions JMH
Télévision Suisse Romande. Avec la participation de Canal+ et du Centre National de la Cinématographie. Avec le soutien de Liliane Belhencourt au nom de la Fondation Belhencourt Schueller · Lufthansa · EDF · Crédit Agricole · Primagaz · Conseil Général de l'Aveyron
Conseil Régional Languedoc-Roussillon · Conseil Général de Basse Normandie · Conseil Régional de Franche-Comté · Conseil Général de la Lozère · Commission Européenne
Fonds Eurimages du Conseil de l'Europe · Procirep · La Fondation Gan pour le cinéma

Az **RTL KLUB**

támogatásával forgalmazza az

SPI
INTERNACIONAL

HUNGARY SALES BY SPI INTERNATIONAL

www.spi.hu

cpd
CINEMA PRODUCTION DISTRIBUTION

EURIMAGES
EUROPEAN FILM INVESTMENT COOPERATION

SZEPTEMBER 19-TŐL A MOZIKBAN!